

BEKÄMPNING AV PENNINGTVÄTT - UPPHANDLING

JUST/2018/JACC/PR/CRIM/018

Utveckling och anordnande av kurser för advokater om
EU-regler för bekämpning av penningtvätt och
finansiering av terrorism

HANDLEDNING – KURSDELTAGARE

22 februari 2021

Ansvarsfriskrivning

Denna information har tagits fram inom ramen för ett avtal med Europeiska unionen (referensnummer: JUST/2018/JACC/PR/CRIM/018) och utgör inte Europeiska kommissionens officiella ståndpunkt. Varken kommissionen eller någon annan som agerar för kommissionens räkning kan hållas ansvarig för hur den information som ingår i handledningen används.

UTGIVARE

European Lawyers Foundation

Fluwelen Burgwal 58

2511 CJ Haag

Nederländerna

+31 612 990 818

www.elf-fae.eu

info@elf-fae.eu

Rådet för advokatsamfunden i Europeiska unionen

Rue Joseph II 40

1000 Bryssel

Belgien

+32 2234 6510

www.ccbe.eu

info@ccbe.eu

Foto (framsidan) © Adobe Stock

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	6
INLEDNING	7
DEFINITIONER.....	8
<i>Vad är penningtvätt?</i>	8
<i>Vad är finansiering av terrorism?</i>	9
<i>Omfattas advokater av EU:s system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism? Om ja, vilken verksamhet berörs?</i>	10
RISKBASERAD METOD	11
<i>Allmänt</i>	11
<i>Så görs en riskbedömning</i>	13
<i>Advokatbyråns storlek</i>	15
KUNDKÄNNEDOM	16
<i>Inledning</i>	16
<i>Tidpunkt för åtgärderna</i>	18
<i>Åtgärdsnivå</i>	19
<i>Anlita tredje part</i>	24
<i>Skriftliga riktlinjer, kontroller och rutiner</i>	25
<i>Registerhållning</i>	26
<i>Företag</i>	27
<i>Truster</i>	28
VERKLIGT HUVUDMANNASKAP	29
HÖGRISKTREDJELÄNDER	32
PERSON I POLITISKT UTSATT STÄLLNING (PEP)	33
KLIENTER PÅ DISTANS	36
VARNINGSTECKEN	36
TEKNISKA HJÄLPMEDEL	37
RAPPORTERINGSSKYLDIGHETER	38
<i>Inledning</i>	38
<i>Röjande av uppgifter</i>	40
<i>”vet, misstänker eller har rimliga skäl att misstänka” – och betydelsen av ord i allmänhet</i>	41
<i>”Brottslig handling”</i>	42
DATASKYDD	43
TYSTNADSPLIKT	45
<i>Inledning</i>	45
<i>Rättspraxis inom EU</i>	46
<i>Slutsats</i>	47

GRÄNSÖVERSKRIDANDE FRÅGOR	47
SANKTIONER	48
<i>Inledning</i>	48
<i>Rekvisit för brott</i>	49
BILAGA 1 - FÖRTECKNING ÖVER HÖGRISKLÄNDER	51

HANDELNING – KURSDELTAGARE

FÖRORD

Denna handledning för kursdeltagare har utarbetats för advokater som deltar i utbildning om EU:s regler om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. För dem som tillhandahåller utbildningen finns det en motsvarande handledning för utbildare.

De båda handledningarna är resultatet av ett avtal som Europeiska kommissionen tilldelat *European Lawyers Foundation* (ELF) och Rådet för advokatsamfundet i Europeiska unionen (CCBE) gällande "Utveckling och anordnande av kurser för advokater om EU-regler för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism" (tjänsteavtal JUST/2018/JACC/PR/CRIM/0185).

Så här beskriver Europeiska kommissionen syftet med att upphandla denna utbildning:

"Det övergripande målet med kontraktet är att utbilda, öka medvetenheten och främja spridningen bland advokater om de huvudsakliga principerna och koncepten i EU:s regler för bekämpning av penningtvätt och terrorismfinansiering. Syftet med kontraktet är att analysera, utvärdera och stödja advokaters behov genom att öka deras medvetenhet om deras roll och skyldigheter i kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism inom ramen för direktivet.

Det specifika målet är att utbildningsprogrammet når största möjliga målgrupp av advokater inom unionen. I synnerhet kan kurserna hjälpa advokaterna i fråga att besvara hur de bäst:

- får tillgång till och förstår relevanta skyldigheter avseende bekämpning av penningtvätt och terrorismfinansiering; reflekterar över på vilket sätt advokater och advokatbyråer kan utnyttjas i samband med penningtvätt och terrorismfinansiering,
- reflekterar över praxis som advokater och advokatbyråer kan tillämpa i deras särskilda jurisdiktioner och i enlighet med relevanta regler inom advokatsamfundet, säkerställer att yrkets högsta etiska standarder bibehålls,
- fastställer problem som kan uppstå i tolkningen av särskilda bestämmelser i ljuset av hypotetiska och faktiska fall och med hänsyn till, i synnerhet, kontinuiteten i deras affärsrelationer med klienter och andra överväganden".

Innan kurshandledningarna togs fram utvecklade partnerkonsortiet en bedömning av utbildningsbehoven och en utbildningsstrategi på grundval av svaren på en enkät om varje medlemsstats nuvarande praxis vad gäller utbildning om EU:s regler om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Enkäten besvarades av samtliga 27 advokatsamfund i EU som är medlemmar i CCBE plus Förenade kungariket.

Det är lämpligt att gå igenom [bakgrunden till direktiven om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism](#) och hur de påverkar advokater. Penningtvätt och finansiering av terrorism utgör allvarliga hot mot det dagliga livet och samhället och leder till våld, stimulerar till brottslig

handling och hotar rättsstaten i grunden. Advokater spelar en viktig roll i samhället. De har yrkesmässiga och andra skyldigheter och normer att iaktta och måste därför alltid agera med integritet, upprätthålla rättsstatsprincipen och inte delta i brottsliga handlingar. Detta kräver att advokater ständigt är medvetna om hotet från brottslingar som försöker missbruka jurister för att bedriva penningtvätt och finansiera terrorism.

Advokater och advokatbyråer måste se till att de är medvetna om och uppfyller sina skyldigheter i fråga om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, som härrör från

- (i) juristyrkets grundläggande etik och omfattar en grundläggande skyldighet att inte stödja eller underlätta brottslig verksamhet, och jämförbar nationell lagstiftning samt
- (ii) kraven i EU-lagstiftningen.

Alla advokater i EU måste vara medvetna om och fortlöpande utbilda sig om de rättsliga och etiska skyldigheter som gäller och de risker som är relevanta för deras praktik och klienter. Detta är särskilt viktigt eftersom den brottsliga verksamheten utvecklas snabbt och kontinuerligt och omfattar alltmer sofistikerade sätt att tvätta pengar och finansiera terrorism. Medvetenhet, vaksamhet, förmåga att se varningstecken och försiktighet är advokatens bästa verktyg för att bedöma situationer som kan ge upphov till misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism.

Syftet med denna handledning är att hjälpa advokater som genomgår utbildning om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism att förstå vidden av sina rättsliga och etiska skyldigheter, samt vilka risker de löper att bli inblandade i penningtvätt och finansiering av terrorism.

INLEDNING

Den nationella rättsliga ramen för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism i varje medlemsstat bygger på det [fjärde penningtvättsdirektivet](#) i dess ändrade lydelse enligt det [femte penningtvättsdirektivet](#).

Det utbildningsmaterial som beskrivs i denna handledning har utarbetats på grundval av vad som är tillämpligt och obligatoriskt för alla advokater i hela EU. Därför kommer hänvisningarna till lagtext att avse bestämmelserna i det fjärde penningtvättsdirektivet, i dess ändrade lydelse enligt det femte penningtvättsdirektivet, snarare än nationell lagstiftning som många advokater nog känner bättre till.

Eftersom lagstiftningen om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism genomförs nationellt kan det finnas skillnader i hur den genomförts i de olika medlemsstaterna. Alla medlemsstater måste dock åtminstone uppfylla kraven i direktivet. Denna handledning har utformats så att den lätt kan anpassas till de olika medlemsstaternas nationella sammanhang. Eftersom handledningen innehåller hänvisningar till artiklarna i det fjärde penningtvättsdirektivet (i dess ändrade lydelse) kan läsaren enkelt hitta igen de bestämmelserna. Alla hänvisningar till det fjärde penningtvättsdirektivet (*direktivet*) avser alltid dess ändrade lydelse enligt det femte

penningtvättsdirektivet.

Man bör heller inte glömma de nationella riskbedömningarnas sammanhang och innehåll, eftersom de förhållanden som ger upphov till risken för penningtvätt varierar mellan medlemsstaterna. Arbetsgruppen för finansiella åtgärder (FATF) [för register över nationella riskbedömningar](#). Med tanke på de nationella skillnaderna ingår dessa riskbedömningar inte i denna handledning.

EU:s bestämmelser ligger till grund för de nationella genomförandebestämmelserna och om det skulle vara oklart vilka bestämmelser som gäller har EU-bestämmelserna företräde. En del av syftet med denna handledning är att betona att systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism är en EU-omfattande ram med gemensamma skyldigheter för advokater i EU, samt att skapa rättssäkerhet i detta avseende. Handledningen måste dock användas tillsammans med nationell lagstiftning, som exempelvis kan gå längre än de miniminormer som ofta fastställs i direktivet.

Det är framför allt tre publikationer som har visat sig användbara vid utarbetandet av denna handledning och som har varit en källa till referensmaterial:

- (1) [A lawyer's guide to detecting and preventing money laundering](#), utgiven av CCBE, Internationella advokatsamfundet (IBA) och *American Bar Association* (ABA) 2014.
- (2) [Guidance for a risk-based approach for legal professionals](#), utgiven av arbetsgruppen för finansiella åtgärder 2019.
- (3) [Legal Sector Affinity Group Anti-Money Laundering Guidance for the Legal Sector](#), utgiven 2020.

Alla tre är mycket användbara publikationer och även om de två första vägledningarna inte publicerades med den nuvarande EU-lagstiftningen i åtanke är de avsedda för advokater världen över och behandlar grundläggande principer. Dessutom har den första vägledningen (CCBE-IBA-ABA) nu några år på nacken och vissa underliggande förhållanden kan ha förändrats. När det gäller den brittiska vägledningen offentliggjordes den medan Förenade kungariket fortfarande befann sig i den övergångsperiod som föregick landets utträde ur EU.

DEFINITIONER

Begreppen bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism kan inte förstås utan att man förstår hur deras viktigaste komponenter definieras i EU:s lagstiftning.

Vad är penningtvätt?

Penningtvätt och finansiering av terrorism definieras i direktivet genom en rad handlingar:

Artikel 1

3. Följande handlingar ska vid tillämpningen av detta direktiv anses som penningtvätt när de begås uppsåtligen:

(a) Omvandling eller överföring av egendom, i vetskap om att egendomen härrör från brottslig handling eller från medverkan till brottslig handling, i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa någon som är delaktig i en sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande.

(b) Hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning, av de rättigheter som är knutna till den, eller av äganderätten till den, i vetskap om att egendomen härrör från brottslig handling eller från medverkan till en sådan handling.

(c) Förvärv, innehav eller brukande av egendom, i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brottslig handling eller från medverkan till en sådan handling.

(d) Deltagande, sammanslutning för att utföra, försöka att utföra och medhjälp, underlättande och rådgivning vid utförandet av någon av de handlingar som avses i leden a, b och c.

4. Penningtvätt ska anses som sådan även om de handlingar som frambringat den egendom som ska tvättas begåtts inom en annan medlemsstats territorium eller i ett tredjeland.

5. I detta direktiv avses med finansiering av terrorism allt tillhandahållande eller insamling av medel, oavsett tillvägagångssätt, direkt eller indirekt, i uppsåt att de ska användas eller med vetskap om att de helt eller delvis kommer att användas för att genomföra något av de brott som avses i artiklarna 1–4 i rådets rambeslut 2002/475/RIF.

6. Vetskap, uppsåt eller ändamål som utgör rekvisit för de handlingar som avses i punkterna 3 och 5 får härledas ur objektiva, faktiska omständigheter.

Artikel 1.3 d är särskilt viktig eftersom advokaten, i egenskap av rådgivare, måste undvika att av misstag underlätta brottet. För att undvika detta kan och bör advokaten vidta ett antal åtgärder, som kommer att gås igenom senare.

Vad är finansiering av terrorism?

Finansiering av terrorism definieras i artikel 1.5 med hänvisning till brott som själva definieras i ett annat EU-beslut, nämligen rådets rambeslut 2002/475/RIF. Detta rambeslut ändrades genom ett senare beslut (2008/919/RIF) och har nu ersatts av [direktiv \(EU\) 2017/541](#) om bekämpande av terrorism.

Ett terroristbrott enligt artikel 1.5 är i huvudsak en kombination av objektiva inslag (t.ex. mord, kroppsskador, tagande av gisslan, utpressning, angrepp eller hot om att begå något av ovanstående) och subjektiva inslag (t.ex. handlingar som begås i syfte att injaga allvarlig fruktan hos en befolkning, allvarligt destabilisera eller förstöra ett lands eller en internationell organisations strukturer eller få ett offentligt organ att avstå från att utföra vissa handlingar).

Finansiering av terrorism innebär tillhandahållande eller insamling av medel med avsikten att de

ska användas för att utföra terroristgärningar, som antingen utförs av terroristorganisationer eller av enskilda personer som agerar ensamma eller i små nätverk.

Advokater bör vara medvetna om att finansiering av terrorism kan inbegripa medel från både legitima och illegitima källor – allt från personliga donationer till vinning av brottslig verksamhet som exempelvis narkotikahandel, utpressning eller människohandel. Pengarna kan även ha sitt ursprung i medel som anskaffats via avledning eller exploatering av naturresurser.

Att dölja destinationen för legitima medel som ska användas för brottsliga ändamål är i själva verket omvänd penningtvätt.

Omfattas advokater av EU:s system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism? Om ja, vilken verksamhet berörs?

I artikel 2 i direktivet anges särskilt att direktivet ska tillämpas på oberoende jurister. Vidare anges de särskilda verksamheter som omfattas av direktivet (artikel 2.1.3 b).

Artikel 2

1. Detta direktiv ska tillämpas på följande ansvariga enheter:

3) Följande fysiska eller juridiska personer vid utövandet av deras yrkesmässiga verksamhet:

(a) Revisorer, externa revisorer och skatterådgivare samt varje annan person som åtar sig att tillhandahålla – antingen direkt eller genom någon som personen i fråga är kopplad till – materiellt bistånd, stöd eller rådgivning i skattefrågor som huvudsaklig affärs- eller yrkesverksamhet.

(b) Notarier och andra oberoende jurister, där de på en klients vägnar och för dennes räkning deltar i finansiella transaktioner eller transaktioner avseende fast egendom eller bistår vid planering eller utförande av transaktioner för dennes räkning i samband med

- (i) köp och försäljning av fast egendom eller företag,
- (ii) förvaltning av en klients pengar, värdepapper eller andra tillgångar,
- (iii) öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton,
- (iv) säkerställande av nödvändigt kapital för att bilda, driva eller leda bolag,
- (v) bildande, drift eller ledning av trustar, bolag, stiftelser eller liknande strukturer.

Det följer att "oberoende jurister" som bedriver sådana verksamheter som anges i artikel 2.1.3 b i–v ovan, i vilka en risk för penningtvätt anses föreligga, omfattas av de skyldigheter som föreskrivs i direktivet. Detta innebär även att advokater som enbart bedriver verksamhet som inte anges i artikel 2.1. 3 b i–v och exempelvis sysslar med rättstvister, eller kanske vissa bolagsjurister eller jurister vid offentliga myndigheter, inte omfattas av de skyldigheter som anges i direktivet. En bolagsjurist kan till exempel arbeta på en bank och då är det banken som är ansvarig enhet.

Det finns andra yrken som inte omfattas av definitionen ovan, men som också omfattas av

skyldigheterna i direktivet enligt artikel 2, såsom skatterådgivare ”samt varje annan person som åtar sig att tillhandahålla – antingen direkt eller genom någon som personen i fråga är kopplad till – materiellt bistånd, stöd eller rådgivning i skattefrågor som huvudsaklig affärs- eller yrkesverksamhet”, samt tjänsteleverantörer till trustar eller bolag. En advokat som tillhandahåller sådana tjänster skulle också omfattas av de skyldigheter som anges i direktivet.

Vad som gäller när en advokat är anställd hos en juridisk person anges särskilt i artikel 46.1 i direktivet, som fastställer att det då är den juridiska personen som omfattas av skyldigheterna i direktivet:

Artikel 46.1

Om en fysisk person som tillhör någon av de kategorier som avses i artikel 2.1.3 bedriver yrkesverksamhet som anställd hos en juridisk person ska skyldigheterna enligt detta avsnitt gälla den juridiska och inte den fysiska personen.

Ytterligare specifika bestämmelser om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism återges i texten där så är lämpligt.

RISKBASERAD METOD

Allmänt

En advokats skyldigheter enligt det fjärde penningtvättsdirektivet ska fullgöras enligt en riskbaserad metod, vilket är en viktig princip i lagstiftningen om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och anger omfattningen av de åtgärder som krävs.

Kärnan i en riskbaserad metod är att advokater identifierar, bedömer och förstår vilka risker de utsätts för och – med utgångspunkt i de identifierade riskerna och deras omfattning – vidtar effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism och därmed minskar och hanterar riskerna. Kort sagt bör det finnas en målinriktad strategi som fokuserar på var risken finns.

Ett sådant tillvägagångssätt gör det möjligt att

- tilldela resurser till de områden där riskerna är högre,
- minimera efterlevnadskostnaderna och undvika att belasta klienterna,
- ha större flexibilitet att hantera de risker som uppstår i takt med att metoderna för penningtvätt och finansiering av terrorism förändras.

Den centrala bestämmelsen i direktivet är artikel 8:

Artikel 8

1. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter vidtar lämpliga åtgärder för att identifiera och

bedöma riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism, med beaktande av riskfaktorer inbegripet de som rör deras kunder, länder eller geografiska områden, produkter, tjänster, transaktioner eller distributionskanaler. Dessa åtgärder ska stå i proportion till de ansvariga enheternas typ och storlek.

2. De riskbedömningar som avses i punkt 1 ska dokumenteras, uppdateras och göras tillgängliga för relevanta behöriga myndigheter och berörda självreglerande organ. Behöriga myndigheter får besluta att enskilda dokumenterade riskbedömningar inte krävs, när de specifika risker som är förenade med sektorn är uppenbara och väl kända.

3. Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter har riktlinjer, kontroller och förfaranden på plats för att minska och effektivt hantera de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som identifierats på unionsnivå, på medlemsstatsnivå och vid ansvariga enheter. Dessa riktlinjer, kontroller och förfaranden ska stå i proportion till de ansvariga enheternas typ och storlek.

4. De riktlinjer, kontroller och förfaranden som avses i punkt 3 ska omfatta följande:

(a) Utveckling av interna riktlinjer, kontroller och förfaranden, inbegripet rutiner för modellriskhantering, åtgärder för kundkännedom, rapportering, registerhållning, intern kontroll, efterlevnadskontroll inbegripet utnämning av en efterlevnadsansvarig på ledningsnivå om det motiveras av verksamhetens storlek och natur samt bakgrundskontroll av personal.

(b) En oberoende granskningsfunktion för att granska de interna riktlinjer, kontroller och förfaranden som avses i led a, om det motiveras av verksamhetens storlek och natur.

5. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inhämtar sin lednings godkännande av de riktlinjer, kontroller och förfaranden som de inför och övervakar och skärper vidtagna åtgärder, när så är lämpligt.

Denna bestämmelse innebär att advokater måste

- vidta lämpliga åtgärder för att identifiera, bedöma och förstå de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som deras egna advokatbyråer löper, och
- ha dokumenterade riktlinjer, kontroller och förfaranden som gör det möjligt för advokatbyråerna att på ett effektivt sätt hantera, övervaka och minska de olika identifierade riskerna och som minst omfattar de åtgärder som anges i artikel 8.4 a.

Riskbedömningen bör inte bara utföras på en övergripande nivå och omfatta verksamheten som helhet, utan även varje klient och vart och ett av klientens ärenden. När det gäller verksamheten som helhet är advokatbyråns sammansättning av klienter och typ av tjänster typiska riskfaktorer och riskbedömningar bör göras när dessa faktorer förändras väsentligt.

Registerhållningen är mycket viktig under hela processen: över riktlinjer och förfaranden enligt ovan, beslut som tagits, misstankar och röjda uppgifter och relevanta handlingar och konversationer.

I artikel 46.1 i direktivet fastställs ytterligare skyldigheter för medlemsstaterna när det gäller anställda i advokatbyråer – de måste göras medvetna om byråns riktlinjer, bland annat vad gäller dataskydd, och de måste få utbildning om bekämpning av penningtvätt och finansiering av

terrorism.

Artikel 46

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter vidtar åtgärder som står i proportion till deras risker, typ och storlek, så att deras anställda är medvetna om gällande bestämmelser som antagits i enlighet med detta direktiv, inbegripet relevanta krav på skydd av personuppgifter.

Åtgärderna ska inbegripa att de anställda deltar i särskilda fortlöpande utbildningsprogram för att hjälpa dem att känna igen transaktioner som kan vara kopplade till penningtvätt eller finansiering av terrorism samt ge dem vägledning om hur de ska handla i sådana fall.

En riskbaserad metod kan genomföras på ett ändamålsenligt sätt om man tillämpar vissa rutiner. Allt detta förklaras närmare längre fram i handledningen, men kan sammanfattas i följande punkter:

Exempel

Rutin för potentiella klienter

- Utan dröjsmål identifiera varje klient och kontrollera klientens identitet (särskilt om klientens identitet ändras).
- Identifiera den verkliga huvudmannen och vidta rimliga åtgärder för att kontrollera dennes identitet.
- Förstå klientens omständigheter och affärsverksamhet, beroende på arten, omfattningen och tidpunkten för de tjänster som ska tillhandahållas. Denna information kan inhämtas från klienten i samband med de löpande kontakterna.

Bedömning av om man ska ta sig an klienten

- När rutinen för potentiella klienter är avslutad görs en bedömning av om advokaten löper risk att begå det materiella brottet penningtvätt genom att ta sig an klienten.
- En riskbedömning görs av eventuella varningstecken och av förtydliganden som klienten lämnat, inbegripet med avseende på identitetskontrollen, och ligger till grund för beslutet om huruvida man ska ta sig an, eller fortsätta arbetet med, klienten.

Fortlöpande övervakning av klienten

- Fortlöpande övervakning av klientens profil för att kunna upptäcka tecken på penningtvätt och finansiering av terrorism, särskilt om klienten är en person i politiskt utsatt ställning eller från ett land med högre risk.
- Användning av den riskbaserade metoden för att utvärdera risken för penningtvätt och finansiering av terrorism per klient, typ av juridisk tjänst, medel och klientens val av advokat.

Så görs en riskbedömning

Advokater som utför en riskbedömning för en advokatbyrå rekommenderas att beakta följande:

- Sådan information om penningtvätt och finansiering av terrorism som den nationella tillsynsmyndigheten tillhandahåller inom ramen för sin egen riskbedömning.
- Riskfaktorer som har samband med
 - > klienter, exempelvis om advokatbyrån har en stabil klientbas (mindre risk) eller en hög klientomsättning (större risk), de sektorer där byrån är verksam (fastighetsbranschen eller vapenindustrin kan exempelvis medföra större risk) och om klienternas företag omsätter mycket kontanter (större risk),
 - > de länder eller regioner där byrån är verksam – se avsnittet om högriskredjeländer nedan,
 - > produkter eller tjänster, till exempel om byrån hjälper klienter med fastighetstransaktioner, eller bildande eller ledning av trustar, bolag och välgörenhetsorganisationer (som alla medför ökad risk),
 - > transaktioner – se exemplen i punkten ovan,
 - > leveranskanaler, som kontantbetalningar.
- Den typ av problem som tagits upp i byråns tidigare rapporter om misstänkta transaktioner.
- Överväganden om
 - > den nationella riskbedömningen, ömsesidiga utvärderingar utförda av FATF eller allmänt tillgängligt material om de risker som finns i de länder där byrån är verksam,
 - > EU:s överstatliga riskbedömning,
 - > annat material, till exempel tidningsartiklar om situationer som kan ha uppkommit i vissa jurisdiktioner.

När riskerna väl har bedömts gäller det att begränsa dem eller införa rimliga kontroller för att hantera dem och se till att de når proportionella och godtagbara nivåer där så är möjligt (om de inte kan reduceras till en sådan nivå bör advokaten naturligtvis överväga att inte gå vidare med ärendet). Det finns ett antal åtgärder som kan begränsa risken och vara lämpliga att använda i vissa fall, nämligen att

- undersöka medlens ursprung i högriskärenden,
- förbjuda användning av byråns klientkonto utan tillhörande juridiska tjänster,
- begränsa kontantutbetalningar, exempelvis över en viss gräns, både på kontoret och till

bankkontot,

- hålla sig uppdaterad om utvecklingen på området,
- göra ytterligare utredningar när en klient begär att byrån endast ska bistå med de mekaniska aspekterna av att bilda en juridisk person, utan att söka juridisk rådgivning om strukturens lämplighet.

En riskbedömning för hela byrån skiljer sig dock från en riskbedömning i ett enskilt ärende. Oavsett den riskbedömning som görs för byrån som helhet ska riskerna med varje enskild transaktion som omfattas av artikel 2.1.3 b i–v i direktivet också bedömas, med beaktande av

- transaktionens eller affärsförbindelsens syfte,
- storleken på de transaktioner klienten genomför,
- affärsförbindelsens regelbundenhet och varaktighet.

Många av de risker som kan identifieras vid en bedömning av byrån som helhet kan även vara relevanta vid en bedömning av enskilda transaktioner och upprepas därför inte.

En viktig del av den riskbaserade metoden är att advokatbyråernas (oavsett storlek) chefer är engagerade i bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism, eftersom deras engagemang skapar en efterlevnadskultur och säkerställer att personalen följer riktlinjer, rutiner och förfaranden och hanterar riskerna på ett effektivt sätt.

Advokatbyråns storlek

Advokater på små advokatbyråer eller enmansföretagare kan behöva hantera den riskbaserade metoden på ett annorlunda sätt, eftersom de sannolikt har färre resurser att tillgå än mycket större byråer.

Hänsyn bör tas till de resurser som rimligen kan avsättas för att genomföra och hantera en tillräckligt utvecklad riskbedömning.

En enmansföretagare förväntas vanligtvis inte avsätta lika mycket resurser som en stor byrå. I stället förväntas enmansföretagaren utveckla lämpliga system och kontroller och göra bedömningar som står i proportion till byråns och klienternas omfattning och art.

Små advokatbyråer som främst betjänar lokala lågriskkl kunder kan i allmänhet inte förväntas ägna mycket tid åt att göra riskbedömningar.

Det kan vara godtagbart att en enmansföretagare förlitar sig på allmänt tillgängliga upplysningar och information från klienten vid riskbedömningen, men inte att en stor advokatbyrå med en varierad klientbas med olika riskprofiler gör det.

När informationskällan är ett offentligt register eller klienten själv finns det dock alltid en risk för att informationen är inkorrekt. Brottslingar kan också i större utsträckning rikta in sig på enmansföretag och småföretag vid penningtvätt än på stora advokatbyråer. Det är därför som jurister i många

jurisdiktioner och på många advokatbyråer inte bara måste göra en riskbedömning av byråns allmänna risker, utan även av alla nya klienter och av nuvarande klienter som deltar i enstaka specifika transaktioner. Tonvikten måste ligga på att göra en riskbaserad bedömning.

När det till exempel gäller advokatbyråns storlek är en viktig faktor att beakta om klienten och det föreslagna arbetet skulle vara ovanligt eller riskfyllt eller om den berörda juristen anser det vara misstänkt på något vis. Denna faktor måste beaktas inom ramen för juristens praktik samt de rättsliga, yrkesmässiga och etiska skyldigheterna i den eller de jurisdiktioner där verksamheten bedrivs.

KUNDKÄNNEDOM

Inledning

Kundkännedom omfattar de aktiviteter som anges nedan (och som kommer att beskrivas mer utförligt). Anledningen är att du har större chans att upptäcka misstänkta transaktioner om du känner din klient och förstår bakgrunden till de instruktioner du får:

- Du måste identifiera dina klienter och kontrollera deras identitet, utom i de fall då du redan känner klienten.
- Du måste fastställa om den verkliga huvudmannen är någon annan än klienten och i sådana fall vidta rimliga åtgärder för att kontrollera dennes identitet.
- Du måste bedöma och, i förekommande fall, inhämta information om affärsförbindelsens eller den enstaka transaktionens syfte och avsedda natur.

De omständigheter under vilka åtgärder för kundkännedom måste vidtas anges i artikel 11 i direktivet:

Artikel 11

Medlemsstaterna ska se till att ansvariga enheter vidtar åtgärder för kundkännedom under följande omständigheter:

- (a) När en affärsförbindelse ingås.
- (b) Vid utförandet av enstaka transaktioner som
 - (i) uppgår till minst 15 000 EUR, oavsett om den transaktionen utförs vid ett enda tillfälle eller flera tillfällen som förefaller ha samband, eller
 - (ii) utgör en överföring av medel enligt definitionen i artikel 3.9 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 (12) som överstiger 1 000 euro.
- (c) När det gäller personer som handlar med varor, vid enstaka transaktioner om minst 10 000 euro i kontanter, oavsett om transaktionen utförs vid ett enda tillfälle eller flera tillfällen som

förefaller ha samband.

(d) För tillhandahållare av speltjänster: vid utbetalning av vinster, betalning av insatser, eller båda, vid transaktioner om minst 2 000 euro, oavsett om transaktionen utförs vid ett enda tillfälle eller flera tillfällen som förefaller ha samband.

(e) När det finns misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism, oavsett eventuella undantag eller tröskelbelopp.

(f) När det råder osäkerhet om hur tillförlitliga eller tillräckliga tidigare erhållna kundidentifieringsuppgifter är.

En fullständig beskrivning av åtgärderna för kundkännedom finns i artikel 13:

Artikel 13

1. Åtgärder för kundkännedom ska omfatta följande:

(a) Identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet utifrån handlingar, uppgifter eller information som erhållits från en tillförlitlig och oberoende källa, inklusive, i förekommande fall, medel för elektronisk identifiering, betrodda tjänster enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 (14) eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg, som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits av relevanta nationella myndigheter.

(b) Identifiering av den verkliga huvudmannen och rimliga åtgärder för styrkande av den personens identitet, så att den ansvariga enheten anser sig ha full vetskap om vem den verkliga huvudmannen är, inbegripet rimliga åtgärder för att förstå kundens ägar- och kontrollstruktur i fallet juridiska personer, trustar, bolag, stiftelser och liknande juridiska konstruktioner. Om den verkliga huvudmannen identifierats som den ledande befattningshavare som avses i artikel 3.6 a ii ska ansvariga enheter vidta de rimliga åtgärder som krävs för att kontrollera identiteten på den fysiska person som innehar ställningen som ledande befattningshavare och ska dokumentera de åtgärder som vidtagits samt eventuella svårigheter som uppstått under kontrollprocessen.

(c) Bedömning och i förekommande fall inhämtande av information om affärsförbindelsens syfte och avsedda natur.

(d) Fortlöpande övervakning av affärsförbindelsen, inbegripet granskning av transaktioner under förbindelsens hela existens för att säkerställa att de transaktioner som utförs motsvarar den ansvariga enhetens kundkännedom, verksamheten och riskprofilen, vid behov även medlens ursprung och säkerställande av att handlingarna, uppgifterna eller informationen uppdateras.

Ansvariga enheter ska också, när de utför de åtgärder som avses i första stycket a och b, kontrollera att en person som påstår sig handla på kundens vägnar verkligen är bemyndigad att göra det och identifiera den personen och kontrollera dennes identitet.

Det sista som bör nämnas i det här sammanhanget är definitionen av "affärsförbindelse" i artikel 3.13 i direktivet:

Artikel 3

13. *affärsförbindelse*: en affärsmässig, yrkesmässig eller handelsmässig förbindelse, som är förbunden med en ansvarig enhets yrkesmässiga verksamhet och som när förbindelsen ingås förväntas ha en viss varaktighet.

Tidpunkt för åtgärderna

Av artikel 11 framgår att åtgärder för kundkännedom måste vidtas när en affärsförbindelse ingås och vid utförandet av vissa enstaka transaktioner. Artikel 14 förtydligar att åtgärderna för kundkännedom måste vidtas *före* en sådan händelse. Medlemsstaterna får dock tillåta att kontroll av klientens och den verkliga huvudmannens identitet slutförs när affärsförbindelsen ingås, om detta är nödvändigt för att inte störa den normala affärsverksamheten och om risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är liten. Kontrollen ska dock slutföras snarast möjligt.

Vid förhandsarvoden för sådan verksamhet som inte omfattas av direktivet krävs inga åtgärder för kundkännedom. Många advokatbyråer vidtar dock åtgärder för kundkännedom för samtliga nya klienter, oavsett ärendets art. Anledningen är att klienter då lättare kan passera från byråns icke-reglerade till den reglerade verksamheten och dessutom behöver övergången från enstaka transaktion till affärsförbindelse inte ständigt bevakas.

I artikel 14.4 finns ett särskilt undantag från kravet på åtgärder för kundkännedom som gäller advokater:

Artikel 14

4. Om en ansvarig enhet inte kan uppfylla de krav på kundkännedom som fastställs i artikel 13.1 första stycket a, b eller c ska medlemsstaterna kräva att vederbörande inte utför en transaktion via bankkonto, ingår en affärsförbindelse eller utför transaktionen, och att denne ska avbryta affärsförbindelsen och överväga att rapportera en misstänkt transaktion när det gäller denna kund till FIU i enlighet med artikel 33.

Medlemsstaterna ska undantagsvis inte tillämpa första stycket på notarier, andra oberoende jurister, revisorer, externa revisorer och skatterådgivare endast i den strikta utsträckning dessa personer utreder sin klients rättsliga ställning, försvarar eller företräder denne i eller rörande rättsliga förfaranden, inbegripet att tillhandahålla rådgivning om att inleda eller undvika förfaranden.

Advokater måste vara medvetna om att undantaget är begränsat och endast gäller rådgivnings- och tvistlösningsarbete och inte transaktionsarbete.

Enligt artikel 14.5 finns det också en skyldighet att löpande vidta åtgärder för kundkännedom "vid lämpliga tidpunkter gentemot befintliga kunder, efter en riskkänslighetsanalys, eller när en kunds relevanta omständigheter förändras eller om den ansvariga enheten har en rättslig skyldighet att under det berörda kalenderåret kontakta kunden för att granska alla relevanta uppgifter om den verkliga huvudmannen eller de verkliga huvudmännen".

En uppenbar situation när en sådan löpande övervakning kan komma i fråga är om advokaten ombeds utföra en transaktion som inte överensstämmer med klientens kända resurser eller

beteendemönster. Under alla omständigheter är det god praxis att tillämpa ett system för regelbunden översyn och att aktualisera kundkännedomen. Det är också god praxis att dokumentera att en sådan övervakning genomförts, om frågor skulle uppstå senare.

Åtgärdsnivå

I artikel 13 i direktivet fastställs de allmänna kraven på åtgärder för kundkännedom enligt följande:

- (a) Identifiering av kunden och kontroll av dennes identitet utifrån handlingar, uppgifter eller information som erhållits från en tillförlitlig och oberoende källa, inklusive, i förekommande fall, medel för elektronisk identifiering, betrodda tjänster [...].
- (b) Identifiering av den verkliga huvudmannen och rimliga åtgärder för styrkande av den personens identitet, så att den ansvariga enheten anser sig ha full vetskap om vem den verkliga huvudmannen är, inbegripet rimliga åtgärder för att förstå kundens ägar- och kontrollstruktur i fallet juridiska personer, truster, bolag, stiftelser och liknande juridiska konstruktioner.
- (c) Bedömning och i förekommande fall inhämtande av information om affärsförbindelsens syfte och avsedda natur.
- (d) Fortlöpande övervakning av affärsförbindelsen, inbegripet granskning av transaktioner under förbindelsens hela existens för att säkerställa att de transaktioner som utförs motsvarar den ansvariga enhetens kundkännedom, verksamheten och riskprofilen, vid behov även medlens ursprung och säkerställande av att handlingarna, uppgifterna eller informationen uppdateras.

Om någon agerar på klientens vägnar måste advokaten också kontrollera att denna person är auktoriserad att göra detta samt identifiera personen och kontrollera identiteten.

I bilaga I till direktivet finns en icke uttömmande förteckning över riskvariabler som advokater måste beakta när de fastställer i vilken omfattning de behöver vidta åtgärder för kundkännedom:

Bilaga I

- (i) Syftet med ett konto eller en förbindelse.
- (ii) Hur stora tillgångar som en kund deponerar eller transaktionernas storlek.
- (iii) Affärsförbindelsens regelbundenhet eller varaktighet.

Som nämnts ovan är insatserna för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism riskbaserade. Det finns två åtgärdsnivåer som har att göra med risknivån: förenklade åtgärder och skärpta åtgärder. Närmare information om de allmänna bestämmelserna ovan kommer att ges under dessa två nivåer. Alla förfaranden bör registreras.

Förenklade åtgärder för kundkännedom

Förenklade åtgärder för kundkännedom kan vidtas när advokaten, på grundval av en bedömning

av risken i det specifika ärendet, konstaterar att affärsförbindelsen eller transaktionen medför en låg risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Även vid förenklade åtgärder för kundkännedom måste advokaten naturligtvis identifiera klienten och följande uppgifter bör samlas in, särskilt om klienten är okänd:

- Namn, adress och telefonnummer.
- Klientens tidigare och nuvarande anställningar.
- Födelseort och födelsedatum.
- Tidigare och nuvarande bostadsadresser.
- Kontorsadress och telefonnummer.
- Civilstånd.
- Namn och andra identifieringsuppgifter för make/maka och barn.
- Namn och kontaktuppgifter för klientens revisor.
- Utdrag ur belastningsregistret.
- Pågående tvister.
- Skattedeclarationer.

Identitetsbevis kan omfatta följande:

- Fotolegitimation, t.ex. pass eller körkort.

Andra handlingar, bland annat en försäkran från personer inom den reglerade sektorn eller från personer på din byrå som har haft att göra med klienten under längre tid.

När personen i fråga är närvarande vid kontrollen bör de flesta klienter kunna uppfylla kraven för identifiering vid risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism genom att visa ett giltigt pass eller ett giltigt id-kort. Dessa handlingar bör behållas, antingen i original, som bestyrkta kopior, som skannade kopior eller som kopior med en anteckning om att originalen har visats upp.

Det är också god praxis att ha något av följande:

- En offentlig handling som anger antingen namn och adress eller namn och födelsedatum.
- En offentlig handling som anger klientens fullständiga namn och en annan handling som anger dennes namn och antingen dennes adress eller födelsedatum.

När sådana handlingar inte finns att tillgå bör andra källors tillförlitlighet och de risker som klienten

och förhandsarvodet medför beaktas. Det kan räcka med en elektronisk kontroll under förutsättning att flera uppgiftskällor används i verifieringsprocessen.

Om handlingarna är på ett främmande språk måste advokaten vidta lämpliga åtgärder för att i rimlig utsträckning försäkra sig om att handlingarna utgör bevis på klientens identitet.

Om advokaten inte träffar klienten personligen måste advokaten överväga om detta utgör en ytterligare risk som bör beaktas vid riskbedömningen av klienten och påverkar omfattningen av de åtgärder för kundkännedom som behöver vidtas.

Om klienten inte kan styrka sin identitet på vanligt sätt bör frågan ställas om detta är förenligt med klientens profil och omständigheter, eller om det kan tyda på penningtvätt eller finansiering av terrorism. Om det finns goda skäl kan alternativa handlingar godtas.

Nedan följer avsnitt om högriskredjeländer, personer i politiskt utsatt ställning och andra riskfaktorer när det gäller penningtvätt och finansiering av terrorism. De omfattas av skärpta åtgärder för kundkännedom, eftersom de kräver ytterligare steg, men en advokat kan endast känna till deras existens genom att inledningsvis ställa frågor till klienten och därigenom göra sig en uppfattning om den nivå på vilken åtgärderna för kundkännedom bör vidtas. Med andra ord måste man förstå båda nivåerna för att vara säker på vilken kategori en viss klient eller transaktion tillhör. I slutet av avsnittet nedan om skärpta åtgärder för kundkännedom ges även en beskrivning av olika riskfaktorer, eller varningstecken, som gör det lättare att skilja mellan de två kategorierna.

I bilaga II till direktivet finns en icke uttömmande förteckning över faktorer och typer av indikatorer på potentiellt lägre risk som kan medföra förenklade åtgärder för kundkännedom. De är indelade i tre kategorier - kundtyp, transaktionstyp och geografi – enligt följande:

Bilaga II

(1) Kunderiskfaktorer:

(a) Offentliga bolag noterade på en fondbörs och med krav på uppgiftslämning (enligt fondbörsbestämmelser, lagstiftning eller annat tvingande sätt), som innebär krav på adekvat öppen redovisning av verkligt huvudmannskap.

(b) Offentliga förvaltningar eller företag.

(c) Kunder som är etablerade i geografiska områden med lägre risk enligt punkt 3.

(2) Riskfaktorer för produkter, tjänster, transaktioner eller distributionskanaler:

(a) Livförsäkringar med låg premie.

(b) Pensionsförsäkringar, om förtida återköp inte är möjligt och försäkringen inte får användas som säkerhet.

(c) Pensionsordningar, pensionskassor eller liknande system som innebär pensionsförmåner för anställda, där inbetalning sker i form av löneavdrag och systemet inte tillåter överlåtelse av rättigheter.

(d) Finansiella produkter eller tjänster som innebär väl definierade och begränsade tjänster för vissa typer av kunder, för förbättrad ekonomisk integration.

(e) Produkter där riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism styrs av andra faktorer, som ekonomiska begränsningar eller insyn i ägandet (exempelvis vissa typer av

elektroniska pengar).

(3) Geografiska riskfaktorer – registrering, etablering, bosättning i:

(a) Medlemsstater.

(b) Tredjeländer med effektiva system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

(c) Tredjeländer som enligt trovärdiga källor har låg korruption eller annan brottslig handling.

(d) Tredjeländer som på grundval av trovärdiga källor såsom ömsesidiga utvärderingar, detaljerade bedömningsrapporter eller offentliggjorda uppföljningsrapporter har krav för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som överensstämmer med de reviderade FATF-rekommendationerna och som effektivt genomför dessa krav.

När affärsförbindelsen väl har etablerats bör den fortlöpande övervakas så att händelser som kan utlösa ett krav på ytterligare åtgärder för kundkännedom i framtiden kan upptäckas.

Oavsett vilken nivå av kundkännedom som tillämpas bör advokaten ta fram interna riktlinjer och rutiner så att åtgärder för kundkännedom, även förenklade sådana, vidtas kontinuerligt och det finns tydliga bevis på vilken metod som valts. Om rutinerna är bristfälliga löper advokater högre risk att begå penningtvättbrott, vilket kan leda till sanktioner.

Skärpta åtgärder för kundkännedom

Skärpta åtgärder för kundkännedom är påkallade när riskerna är högre. Artikel 18 i direktivet ger exempel på transaktioner som medför högre risk och för vilka det är särskilt viktigt att vidta skärpta åtgärder för kundkännedom. Omfattningen och karaktären på övervakningen av affärsförbindelsen bör skäras för att avgöra om transaktionerna eller aktiviteterna verkar misstänkta. Detta gäller följande transaktioner:

- Komplexa transaktioner.
- Ovanligt stora transaktioner.
- Transaktioner som genomförs enligt ett ovanligt transaktionsmönster.
- Transaktioner utan något tydligt ekonomiskt eller lagligt syfte.

I bilaga III till direktivet finns en icke uttömmande förteckning över faktorer och typer av indikatorer på potentiellt högre risk som kan medföra skärpta åtgärder för kundkännedom. De är återigen indelade i tre kategorier – kundtyp, transaktionstyp och geografi – enligt följande:

Bilaga III

1) Kundriskfaktorer:

(a) Affärsförbindelsen försiggår under ovanliga omständigheter.

(b) Kunder etablerade i geografiska områden med högre risk enligt punkt 3.

(c) Juridiska personer eller konstruktioner som är personliga lösningar på tillgångsförvaltning.

(d) Bolag som har nominella aktieägare eller andelar utställda på innehavaren.

(e) Kontantintensiva företag.

(f) Bolagets ägarstruktur framstår som ovanlig eller alltför komplicerad för dess verksamhet.

(g) Kunden är en tredjelandsmedborgare som ansöker om uppehållstillstånd eller medborgarskap i medlemsstaten i utbyte mot kapitalöverföringar, köp av egendom eller statsobligationer, eller investeringar i företagsenheter i den medlemsstaten.

2) Riskfaktorer för produkter, tjänster, transaktioner eller distributionskanaler:

(a) Bankverksamhet inriktad på privatpersoner.

(b) Produkter eller transaktioner som kan gynna anonymitet.

(c) Indirekta affärsförbindelser eller transaktioner utan vissa skyddsåtgärder såsom medel för elektronisk identifiering eller betrodda tjänster enligt förordning (EU) nr 910/2014 eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg som reglerats, erkänts, godkänts eller godtagits av relevanta nationella myndigheter.

(d) Betalningar från en tredje man som är okänd eller oberoende.

(e) Nya produkter och nya affärsmetoder, inklusive nya leveranssystem och användning av ny teknik eller teknik under utveckling för både nya och befintliga produkter.

(f) Transaktioner avseende olja, vapen, ädelmetaller, tobaksprodukter, kulturella artefakter och andra föremål av arkeologisk, historisk, kulturell och religiös betydelse eller av sällsynt vetenskapligt värde, samt elfenben och skyddade arter.

3) Geografiska riskfaktorer:

(a) Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 9, länder som enligt trovärdiga källor, exempelvis ömsesidiga utvärderingar, detaljerade bedömningsrapporter eller offentliggjorda uppföljningsrapporter, har fastställts sakna effektiva system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

(b) Länder som enligt trovärdiga källor har betydande korruption eller annan brottslig handling.

(c) Länder som är föremål för sanktioner, embargon eller liknande åtgärder från exempelvis unionens eller Förenta nationernas sida.

(d) Länder som finansierar eller stödjer terroristverksamhet eller med utpekade terroristorganisationer verksamma i landet.

Indelningen i tre kategorier – kund, tjänst och geografi – fungerar som en bra vägledning genom hela kundkännedomsprocessen.

En annan användbar princip är att den utsträckning i vilken en advokat måste få tillgång till, granska

och erhålla handlingar som styrker en klients finansiella ställning, eller någon annan riskfaktor, beror på klientens eller ärendets riskprofil. Kraven är strängare i situationer där skärpta åtgärder för kundkännedom är påkallade. Vissa kontroller är alltid god praxis – att kontrollera varifrån klientens medel och förmögenhet kommer är till exempel alltid ett användbart och praktiskt sätt att skydda en advokatbyrå.

Anlita tredje part

Enligt artikel 25 i direktivet får medlemsstaterna tillåta att advokater (och andra ansvariga enheter) anlitar tredje part för att uppfylla kraven på kundkännedom. Här har medlemsstaterna manöverutrymme och olika medlemsstater kan därför ha olika bestämmelser, vilket bör kontrolleras. Direktivet föreskriver emellertid uttryckligen att det ”slutliga ansvaret för att uppfylla dessa krav [på kundkännedom] ska dock ligga hos den ansvariga enhet som anlitar denna tredje part”. Därför bör advokater alltid fråga vilka åtgärder för kundkännedom som den tredje parten har vidtagit för att säkerställa att de följer direktivet och den riskbaserade metoden.

Artikel 26 begränsar vilka tredje parter som advokater (och andra som har skyldigheter enligt direktivet) får anlita:

Artikel 26

1. Vid tillämpning av detta avsnitt avses med tredje part en ansvarig enhet som är förtecknad i artikel 2, en sådan ansvarig enhets medlemsorganisationer eller branschorganisationer eller något annat institut eller någon annan person i en medlemsstat eller ett tredjeland

(a) som tillämpar sådana krav på åtgärder för kundkännedom och på registerhållning som överensstämmer med kraven i detta direktiv, och

(b) vars iakttagande av kraven i direktivet övervakas i överensstämmelse med kapitel VI avsnitt 2.

Med andra ord måste de tredje parterna själva antingen omfattas av direktivets skyldigheter eller omfattas av ett system som är förenligt med direktivets krav på kundkännedom, registerhållning och tillsyn.

Medlemsstaterna får inte tillåta att advokater (eller andra ansvariga enheter) anlitar tredje parter som är etablerade i högrisktredjeländer (se mer om dem nedan). Medlemsstaterna får undanta filialer och majoritetsägda dotterbolag till ansvariga enheter som är etablerade i EU, om de helt och hållet följer koncernens riktlinjer och rutiner i enlighet med direktivets krav på koncerners riktlinjer och rutiner (artikel 45).

Advokater bör alltid kontrollera att den kundkännedomsrelaterade information som de får är aktuell och vara medvetna om att den anlitate personens riskbedömning kanske inte överensstämmer med deras egen. Det är inte alltid lämpligt att förlita sig på en annan person och advokater bör betrakta det som en risk i sig att anlita tredje part. Advokater bör förvissa sig om att den tredje parten

- har gott anseende,

- är reglerad och föremål för tillsyn och övervakning,
- har vidtagit åtgärder för att uppfylla kraven på kundkännedom och registerhållning,
- har nödvändig information om de landspecifika riskerna i verksamhetslandet.

Skriftliga riktlinjer, kontroller och rutiner

Det är viktigt att skriftliga riktlinjer, kontroller och rutiner, särskilt i fråga om kundkännedom, ingår i den riskbedömning av sina byråer som advokater gör.

Följande områden är sådana som det kan vara särskilt viktigt eller användbart att dokumentera skriftligen:

- Advokatens eller advokatbyråns förståelse av de viktigaste risker för penningtvätt eller finansiering av terrorism som advokaten eller byrån löper.
- De källor som legat till grund för bedömningen av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism.
- Den personalnivå inom advokatbyrån som har rätt att avgöra hur riktlinjer och rutiner ska tillämpas samt under vilka förutsättningar detta gäller.
- Vilka krav på kundkännedom som ska uppfyllas vid förenklad, normal och skärpt kundkännedom (där normal är en nivå mellan förenklad och skärpt och generellt sett omfattar ärenden med en potentiell risk som förmodligen inte kommer att uppträda).
- När det är tillåtet att utkontraktera skyldigheterna avseende kundkännedom eller att anlita tredje part och på vilka villkor.
- Begränsningar för det arbete som får utföras i ett ärende för vilket åtgärderna för kundkännedom ännu inte har slutförts.
 - Under vilka omständigheter det är tillåtet att skjuta upp åtgärderna för kundkännedom.
 - När kontantutbetalningar kommer att godtas.
 - När betalningar kommer att godtas från eller göras till tredje part.
 - Beslut som fattas utanför de vanliga riktlinjerna, till exempel om ett beslut fattas om att utföra extra kontroller av en klient eller i ett ärende.

Det finns särskilda regler för advokatbyråer (och andra ansvariga enheter) som ingår i en koncern i artikel 45.

Artikel 45

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter inom en koncern genomför koncernens

riktlinjer och rutiner, inbegripet dataskyddsriktlinjer samt riktlinjer och rutiner för informationsutbyte inom koncernen för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Dessa riktlinjer och rutiner ska genomföras effektivt inom filialer och majoritetsägda dotterföretag i medlemsstater och tredjeländer.

2. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter som driver företag i en annan medlemsstat ser till att dessa företag iakttar denna medlemsstats nationella bestämmelser med avseende på införlivandet av detta direktiv.

3. Om ansvariga enheter har filialer eller majoritetsägda dotterföretag i tredjeländer där minimikraven för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism är mindre stränga än i medlemsstaten ska medlemsstaten se till att dessa enheters filialer och majoritetsägda dotterföretag i tredjeländer uppfyller medlemsstatens krav, inbegripet avseende uppgiftsskydd, om tredjelandets rätt så tillåter.

5. Om ett tredjelands rätt inte tillåter genomförandet av den politik och de förfaranden som krävs enligt punkt 1 ska medlemsstaterna kräva att ansvariga enheter säkerställer att filialer och majoritetsägda dotterföretag i det tredjelandet vidtar ytterligare åtgärder för att effektivt hantera risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och att de informerar hemmedlemsstatens behöriga myndigheter. Om de ytterligare åtgärderna inte är tillräckliga ska hemmedlemsstatens behöriga myndigheter vidta ytterligare tillsynsåtgärder, bland annat kräva av koncernen att den inte ingår eller att den avbryter affärsförbindelser och att den inte utför transaktioner och, om så är nödvändigt, begära att koncernen avvecklar sin verksamhet i tredjelandet.

Med andra ord måste filialer som ingår i en och samma koncern dela information i syfte att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Filialerna måste också följa de nationella bestämmelserna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism i den medlemsstat där de är etablerade.

Om filialen befinner sig i ett tredjeland med lägre krav på bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism måste filialen följa de regler som gäller i den medlemsstat där advokatbyrån är belägen, i den mån detta är tillåtet enligt den lokala lagstiftningen i tredjelandet. Om tredjelandet inte tillåter att advokatbyråns riktlinjer och rutiner genomförs måste filialerna tillämpa ytterligare åtgärder för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och advokatbyrån måste informera sina egna behöriga myndigheter om detta. Om dessa ytterligare åtgärder inte är tillräckliga måste medlemsstaten öka sina tillsynsåtgärder. Den har då befogenhet att begära att advokatbyrån stänger filialen om så krävs.

Som alltid bör advokater regelbundet se över och uppdatera koncernens riktlinjer, kontroller och rutiner samt skriftligen dokumentera alla ändringar som görs. Advokater bör också skriftligen dokumentera de åtgärder som vidtas för att kommunicera koncernens riktlinjer och eventuella ändringar av dem till personalen.

Registerhållning

Registerhållningen är obligatorisk enligt artikel 40 och avser något helt annat än den skriftliga

dokumentationen. Uppgifterna måste sparas under fem år efter det att en affärsförbindelse med en klient har upphört eller efter den dag då en enstaka transaktion utfördes. Kravet omfattar både kundkännedom och identifieringen av transaktioner. Enligt direktivet ska uppgifterna måste sparas i åtminstone fem år, men advokater bör kontrollera huruvida nationell lagstiftning kräver att de bevaras längre.

När det gäller kundkännedom måste advokater bevara en kopia av de handlingar som krävs för att uppfylla kraven, i förekommande fall inte enbart papperskopior utan även information som erhållits i elektronisk form, via relevanta betrodda tjänster eller andra säkra identifieringsprocesser på distans eller på elektronisk väg som godtagits av relevanta nationella myndigheter.

När det gäller transaktioner måste advokater bevara styrkande handlingar och registreringar av transaktioner i form av originalhandlingar eller i rättsliga förfaranden godkända kopior enligt tillämplig nationell rätt, vilka behövs för att identifiera transaktioner. Registren bör vara tillräckliga för att göra det möjligt att rekonstruera enskilda transaktioner (inklusive belopp och valutor) så att de kan användas som bevis vid en eventuell lagföring.

Alla bevarade uppgifter måste förstöras i slutet av femårsperioden, om inte annat följer av nationell lagstiftning. Uppgifterna får aldrig bevaras i mer än tio år.

Företag

Ett företag är en egen juridisk person, men bedriver sin verksamhet genom ombud. Advokater måste identifiera företaget och kontrollera att det rör sig om ett verkligt företag.

Ett företags identitet utgörs av dess bolagsordning, verksamhet och juridiska ägarstruktur.

Advokater bör kontrollera företagets

- namn,
- företagsnummer eller annat registreringsnummer,
- adress, säte och, i förekommande fall, desshuvudsakliga verksamhetsort.

Om det rör sig om ett börsnoterat bolag ska kontrollen dessutom omfatta

- vilken lagstiftning företaget omfattas av och dess bolagsordning,
- de fullständiga namnen på styrelseledamöterna (eller medlemmarna i en motsvarande ledningsgrupp) och de högre anställda som ansvarar för den dagliga verksamheten.

Ett börsnoterat bolag medför förmodligen en lägre risk. Om den bedömningen görs räcker det att få en bekräftelse på att företaget är börsnoterat på den reglerade marknaden. Bekräftelsen kan bestå av

- en kopia av en daterad sida från den relevanta börsens webbplats som visar börsnoteringen,

- en fotokopia av börsnoteringen i en ansedd dagstidning,
- information från en ansedd leverantör av elektroniska verifieringstjänster eller från ett onlineregister.

För ett dotterbolag till ett börsnoterat bolag krävs handlingar som styrker förhållandet moderbolag/dotterbolag, exempelvis

- dotterbolagets senaste skattedeklaration,
- en anmärkning i moder- eller dotterbolagets senaste reviderade räkenskaper,
- information från en ansedd leverantör av elektroniska verifieringstjänster eller från ett onlineregister,
- information från moderbolagets offentliggjorda rapporter, inklusive från dess webbplats.

Om advokatbyrån redan företräder moderbolaget går det bra att kontrollera uppgifterna om dotterbolaget med hänvisning till den kundkännedom som utförts i fråga om den befintliga klienten, under förutsättning att den befintliga klienten har identifierats i enlighet med direktivet.

Om företaget inte är noterat på en reglerad marknad kan det krävas ytterligare kontroll, nämligen

- en sökning i det relevanta företagsregistret,
- en kopia av företagets bolagsordning,
- reviderade räkenskaper,
- information från en ansedd leverantör av elektroniska verifieringstjänster.

När det rör sig om ett mycket välkänt företag kan risken vad gäller penningtvätt och finansiering av terrorism anses vara låg och åtgärderna för kundkännedom stå i proportion till den risken.

Samma typer av dokumentation och kontroller bör tillämpas om företaget har sitt säte utanför EU. Det är uppenbart att riskerna kan vara högre och att det kan vara lämpligt att överväga att få handlingarna bestyrkta av en person inom den reglerade sektorn eller en annan yrkesutövare vars identitet kan kontrolleras i ett yrkesregister.

Truster

I artikel 31 i direktivet anges att bestämmelserna om trustar inte bara gäller trustar utan även ”vissa typer av Treuhand eller fideicomiso, när sådana konstruktioner har trustliknande struktur eller funktioner. Medlemsstaterna ska identifiera särdragen för att avgöra om juridiska konstruktioner har trustliknande struktur eller funktioner avseende sådana juridiska konstruktioner som regleras av deras rätt”. Advokater måste därför kontrollera om sådana trustar eller trustliknande konstruktioner erkänns i deras medlemsstater.

Artikel 3.6 innehåller en förteckning över verkliga huvudmän när det gäller trustar, se avsnittet om verkligt huvudmannaskap nedan. Enligt rättspraxis är trustar inte juridiska personer och kan därför inte vara direkta klienter. Klienten kan därför vara en av de parter som anges i artikel 3.6, nämligen

- instiftaren,
- förvaltaren eller förvaltarna,
- beskyddaren eller beskyddarna, eller
- en eller flera förmånstagare.

Beroende på vilken av dessa grupper som är klienten eller klienterna framgår det vem advokatens lojalitetsplikt avser och till vem rådgivningen ska riktas.

VERKLIGT HUVUDMANNASKAP

I artikel 3.6 definieras vad som avses med verkligt huvudmannaskap, vilket är avgörande för allt som följer:

Artikel 3

6. *verklig huvudman*: fysiska personer som ytterst äger eller kontrollerar kunden och/eller den eller de fysiska personer för vars räkning en transaktion eller en verksamhet utförs och som innefattar åtminstone följande:

(a) När det gäller företagsenheter:

(i) Fysiska personer som ytterst äger eller kontrollerar en juridisk enhet genom direkt eller indirekt ägande av en tillräcklig andel av aktierna eller rösträtterna eller ägandeandelarna i den enheten, t.ex. genom innehav av innehavaraktier, eller genom kontroll genom andra medel, dock ej bolag noterade på en reglerad marknad som omfattas av informationsskyldighet enligt unionsrätten eller omfattas av motsvarande internationella normer som säkerställer tillräcklig öppenhet beträffande information om ägande.

Ett aktieinnehav på 25 % + 1 aktie eller en ägandeandel på mer än 25 % i kunden som innehas av en fysisk person ska vara en indikation på direkt ägande. Ett aktieinnehav på 25 % + 1 aktie eller en ägandeandel på mer än 25 % i kunden som innehas av en företagsenhet, som står under en eller flera fysiska personers kontroll, eller av flera företagsenheter, som står under samma fysiska persons eller personers kontroll, ska vara en indikation på indirekt ägande. Detta ska inte påverka medlemsstaternas rätt att besluta att en lägre andel kan utgöra en indikation på ägande eller kontroll. Kontroll genom andra medel får fastställas bland annat i enlighet med kriterierna i artikel 22.1–22.5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU.

(ii) Om, när alla tänkbara medel har utnyttjats och under förutsättning att det inte föreligger grund för misstankar, ingen person enligt led i) har identifierats eller om det finns tvivel på att den eller de personer som har identifierats är verkliga huvudmän, den eller de fysiska personer som

innehåller ledande befattningar; ska de ansvariga enheterna dokumentera de åtgärder som vidtas för att identifiera det verkliga huvudmannskapet enligt led i) och detta led.

(b) När det gäller trustar, alla följande personer:

(i) Instiftaren eller instiftarna.

(ii) Förvaltaren eller förvaltarna.

(iii) Beskyddaren eller beskyddarna, om sådana finns.

(iv) Förmånstagarna eller, om det ännu inte har fastställts vilka enskilda personer som är förmånstagare med avseende på den juridiska konstruktionen eller enheten, den kategori av personer för vilka den juridiska konstruktionen eller enheten främst har inrättats eller verkar.

(v) Eventuella andra fysiska personer som ytterst utövar kontroll över trusten genom direkt eller indirekt ägande eller genom andra medel.

(c) När det gäller juridiska enheter såsom stiftelser och juridiska konstruktioner av samma typ som trustar, den eller de fysiska personer som innehåller ställningar som är likvärdiga med eller liknar dem i led b.

Artiklarna 30 och 31 i direktivet handlar om det verkliga huvudmannskapet i olika enheter som kan vara klienter till en advokatbyrå. Utgångspunkten är att det är viktigt att advokater förstår vilka som är de verkliga personerna bakom en viss transaktion, oavsett vilken enhet som presenterar sig som klient.

Enligt artikel 30 måste medlemsstaterna nu ha centrala register för verkligt huvudmannskap, som bland annat advokater har tillgång till. Dessa register kommer naturligtvis bara att ha uppgifter om enheter som är registrerade i EU. Även om registret är obligatoriskt är andra aspekter frivilliga, till exempel om en avgift tas ut för information från registret eller huruvida utlämnande av viss information skulle kunna utsätta den verkliga huvudmannen för allvarliga risker.

I artikel 30.8 betonas även att en riskbaserad metod innebär att en advokat inte uteslutande bör förlita sig på information från registret.

Oavsett om en enhet har sitt säte inom eller utanför EU, behöver advokaten följande information från klienten:

- Enhetens namn, dess säte, registreringsnummer, huvudkontor och huvudsakliga verksamhetsort.
- Namnen på styrelseledamöterna eller medlemmarna i en motsvarande ledningsgrupp.
- De högre anställda som ansvarar för den dagliga verksamheten.
- Den lagstiftning enheten omfattas av.
- De lagliga ägarnas namn.

- Huvudmännen, genom aktier, rösträtter, ägarintressen, innehavaraktier eller kontroll på andra sätt.
- Styrdokumentet.

Det bör klargöras för klienten att om någon av ovanstående uppgifter ändras medan affärsförbindelsen pågår måste detta anmälas till advokaten, eftersom det kan påverka riskbedömningen.

Artikel 31 gäller trustar och andra typer av juridiska konstruktioner, såsom bland annat fiducie, vissa typer av Treuhand eller fideicomiso, när sådana konstruktioner har trustliknande struktur eller funktioner.

Artikel 31.1 andra stycket innehåller följande skyldighet för trustar inom EU:

Artikel 31.1

Varje medlemsstat ska kräva att förvaltare av klassiska trustar som förvaltas i den berörda medlemsstaten inhämtar och förfogar över adekvata, korrekta och aktuella uppgifter om trustens verkliga huvudmannaskap. I dessa uppgifter ska ingå identiteten hos

- (a) instiftaren eller instiftarna,
- (b) förvaltaren eller förvaltarna,
- (c) beskyddaren eller beskyddarna (om sådana finns),
- (d) förmånstagarna eller förmånstagarkategorin,
- (e) eventuella andra fysiska personer som utövar faktisk kontroll över trusten.

Denna information ska också ingå i registret över verkligt huvudmannaskap i den medlemsstat där förvaltaren (eller motsvarande) är bosatt eller har sitt säte. Men om förvaltaren (eller motsvarande) är etablerad utanför EU måste informationen ingå i registret över verkligt huvudmannaskap i den medlemsstat där förvaltaren (eller motsvarande) inleder en affärsförbindelse eller förvärvar fast egendom å trustens vägnar.

För tillgång till informationen gäller samtliga de villkor som redan nämnts ovan i fråga om registret över verkligt huvudmannaskap, däribland att en riskbaserad metod innebär att en advokat inte uteslutande bör förlita sig på information från registret.

Hur mycket information advokaten bör få av klienten beror på vilken roll advokaten spelar. Om advokaten upprättar eller sköter administrationen för en trust, ett företag eller en annan juridisk person, eller agerar som förvaltare eller direktör för trusten, företaget eller den juridiska personen, måste advokaten förstå det övergripande syftet med konstruktionen och trustens ursprung, och även kunna identifiera de verkliga huvudmännen och de personer som har ett kontrollerande inflytande.

En advokat som tillhandahåller andra tjänster (t.ex. fungerar som säte) till en trust, ett företag eller en annan juridisk person är skyldig att inhämta tillräcklig information för att kunna identifiera de verkliga huvudmännen och de personer som har ett kontrollerande inflytande.

En advokat som inte agerar som förvaltare får, om så är lämpligt, förlita sig på en översikt som utarbetats av en annan jurist, revisor, trust eller leverantör av företagstjänster eller på relevanta utdrag ur trustens stiftelseurkund, för att kunna identifiera instiftaren, förvaltaren, beskyddaren (i förekommande fall), förmånstagare eller fysiska personer som utövar faktisk kontroll.

Det är uppenbart att åtgärderna för kundkännedom måste vidtas med omsorg när det gäller en verklig huvudman. Klienten kan till exempel vara ombud, antingen genom fullmakt eller i egenskap av konkursförvaltare. Advokater bör vara uppmärksamma på möjligheten att påstådda ombudsförhållanden används för att möjliggöra bedrägerier.

Ett tillvägagångssätt som står i proportion till omständigheterna rekommenderas. När det till exempel gäller ett komplext företag skulle det inte vara rimligt att genomföra oberoende sökningar av flera enheter på flera nivåer i en företagskedja för att se om en person, genom att ackumulera mycket små intressen i olika enheter, slutligen uppnår en andel på mer än 25 % i klientföretaget. I stället måste advokaten skaffa sig en tillfredsställande allmän förståelse av ägar- och kontrollstrukturen i klientföretaget.

Både i artikel 30 och artikel 31 föreskrivs rapportering av avvikelser, vilket innebär att ansvariga enheter måste rapportera alla avvikelser som de upptäcker mellan de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som finns tillgängliga i de centrala registren och de uppgifter om verkligt huvudmannaskap som de har tillgång till i egenskap av ansvariga enheter. Detta gäller uppgifter i företagsregister och andra register över verkligt huvudmannaskap.

Det finns ingen skyldighet att aktivt söka efter sådana avvikelser och skyldigheten gäller inte heller om uppgifterna omfattas av advokatens tystnadsplikt eller om avvikelsen inte är väsentlig (t.ex. endast en initial för ett mellannamn i stället för det fullständiga namnet). Avvikelsen kan rapporteras till klienten först för att ge denne möjlighet att snabbt rätta till avvikelsen. Även om man beslutar att inte rapportera en avvikelse, till exempel på grund av att den inte är väsentlig, bör man ändå registrera vilka åtgärder som har vidtagits.

HÖGRISKTREDJELÄNDER

I artikel 18a i direktivet ges närmare instruktioner om hur klienter från högriskredjeländer bör hanteras. I syfte att skydda integriteten i EU:s finansiella system har kommissionen i uppdrag att identifiera de länder som har strategiska brister i sina system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Den [senaste förteckningen](#) sammanställdes den 7 maj 2020. I bilaga 1 anges de länder som ingår i den förteckningen.

Landriskfaktorer spelar naturligtvis en framträdande roll i den övergripande riskbedömningen. Omvänt är det så att när klienter eller förmånstagare är etablerade eller bedriver verksamhet i jurisdiktioner med låg risk bör även detta återspeglas i riskbedömningen.

Advokater bör notera att det kan finnas andra jurisdiktioner som medför en hög risk för penningtvätt och som inte ingår i Europeiska kommissionens förteckning över högriskredjeländer. Exempelvis kan rankningar av korruption som tillhandahålls av Transparency International (en global icke-statlig organisation som bekämpar korruption) och rapporter som årligen sammanställs av

Världsbanken vara användbara.

Även om detta avsnitt behandlar länder på högrisklistan kan det också finnas länder, enskilda personer eller grupper som är föremål för sanktioner, embargo eller liknande åtgärder enligt punkt 3 i bilaga III, för vilka det också krävs skärpta åtgärder för kundkännedom. EU och Förenta nationerna har sådana förteckningar och enskilda medlemsstater kan också ha det.

De skärpta åtgärder för kundkännedom i högriskredjeländer som anges i artikel 18a avser huvudsakligen ytterligare uppgifter som klienten måste lämna och ytterligare övervakning av förbindelsen.

PERSON I POLITISKT UTSATT STÄLLNING (PEP)

Definitionen av en person i politiskt utsatt ställning (PEP) ges i artikel 3.9 i direktivet:

Artikel 3

(9) *person i politiskt utsatt ställning*: en fysisk person som innehar eller har innehaft viktiga offentliga poster, bland annat

- (a) stats- och regeringschefer, ministrar samt ställföreträdande eller biträdande ministrar,
- (b) parlamentsledamöter eller ledamöter av liknande lagstiftande organ,
- (c) ledamöter av politiska partiers styrelser,
- (d) domare i högsta domstolen, författningsdomstolar eller andra rättsliga organ på hög nivå vars beslut inte kan överklagas, utom under exceptionella omständigheter,
- (e) ledamöter i revisionsrätter eller i centralbankers styrelser,
- (f) ambassadörer, chargés d'affaires samt höga officerare inom försvarsmakten,
- (g) ledamöter i statsägda företags förvaltnings-, lednings- och tillsynsorgan,
- (h) direktörer, biträdande direktörer, styrelseledamöter och innehavare av liknande poster i en internationell organisation.

Inga offentliga tjänster som avses i leden a–h ska anses omfatta tjänstemän på mellannivå eller lägre tjänstemän.

Personer i politiskt utsatt ställning är i fokus, eftersom OECD:s medlemsstater är oroade över att sådana personer har använt sin politiska ställning till att berika sig själva genom korrupcion. Det rör sig även om en affärsförbindelse med en PEP när en PEP är faktisk ägare till en klient och när en klient eller dennes verkliga huvudman är en familjemedlem eller en känd medarbetare till en PEP. Vad som menas med familjemedlem eller känd medarbetare definieras också i direktivet:

Artikel 3

(10) *familjemedlemmar*, bland annat:

(a) make/maka, eller en person som likställs med make/maka, till en person i politiskt utsatt ställning,

(b) barn och deras makar/makor, eller personer som likställs med make/maka till en person i politiskt utsatt ställning,

(c) föräldrar till en person i politiskt utsatt ställning.

(11) *kända medarbetare*:

(a) fysiska personer om vilka det är känt att de gemensamt är verkliga huvudmän till juridiska enheter eller juridiska konstruktioner, eller har andra nära affärsförbindelser med en person i politiskt utsatt ställning,

(b) fysiska personer som är den enda verkliga huvudmannen bakom juridiska enheter eller juridiska konstruktioner om vilka det är känt att de i praktiken har inrättats till förmån en person i politiskt utsatt ställning.

I artikel 20 i direktivet beskrivs följande särskilda skärpta åtgärder för kundkännedom som en advokat bör vidta i fråga om personer i politiskt utsatt ställning:

(1) Ha lämpliga riskhanteringssystem på plats, inklusive riskbaserade förfaranden, för att kunna avgöra om klienten eller klientens verkliga huvudman är en PEP.

Det krävs inga omfattande utredningar för att fastställa om en person är en PEP. Det räcker att beakta uppgifter som advokaten redan förfogar över eller som är allmänt kända. Många advokatbyråer använder abonnenttjänster som kan utföra kontroller mot PEP-databaser. Vilka åtgärder som ska vidtas beror på den övergripande riskbedömningen av advokatbyrån.

Eftersom det finns många PEP världen över och gruppen är föränderlig finns det ett antal grundläggande indikatorer som kan ge vägledning, nämligen

- om advokaten får medel från ett statligt bankkonto,
- om advokaten får korrespondens på officiellt firmabrevpapper från klienten eller en närstående person,
- nyhetsrapporter och sökningar på internet.

Advokater behöver inte heller aktivt utreda om klientens verkliga huvudmän är PEP. Om det emellertid är känt att en verklig huvudman är en PEP bör advokater, i enlighet med den riskbaserade metoden, överväga om det vore lämpligt att vidta extra åtgärder i fråga om klienten.

(2) Inhämta företagsledningens godkännande för att ingå eller fortsätta att upprätthålla affärsförbindelser med PEP.

Företagsledning definieras i artikel 3.12 som "en tjänsteman eller anställd som har tillräckliga kunskaper om institutets riskexponering mot penningtvätt och finansiering av terrorism och som har tillräckliga befogenheter att fatta beslut som påverkar dess riskexponering". Det behöver inte i alltid vara en ledamot av det som i en advokatbyrå motsvarar styrelsen utan det kan röra sig om

- chefen för en grupp advokatbyråer,
- en annan partner som inte arbetar med det berörda ärendet,
- den partner som utövar tillsyn över det berörda ärendet,
- den person som ansvar för efterlevnaden av reglerna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism inom advokatbyrån,
- den person som är managing partner.

(3) Vidta lämpliga åtgärder för att fastställa varifrån förmögenheten och medlen härstammar som förknippas med affärsförbindelser eller transaktioner med sådana personer.

”Varifrån medlen härstammar” är inte samma sak som ”varifrån förmögenheten härstammar”. Med ”medlens ursprung” menas den plats från vilken klientens pengar skickas samt på vilket sätt och varifrån klienten fick pengarna som skickades. Med ”förmögenhetens ursprung” menas hur klientens totala förmögenhet eller totala tillgångar byggts upp, till exempel genom arv, fastighetsförsäljning eller lönsamma investeringar. Bedömningen av medlens ursprung är en central del av bedömningar som har till syfte att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.

Om personen är en känd PEP kan det hända att denna persons finansiella intressen redan är tillgängliga via ett offentligt register. I annat fall bör det vara tillräckligt att ställa frågor till klienten och dokumentera varje steg som vanligt. Vilken typ av dokumentation som godtas vid kontrollen av antingen medlens eller förmögenhetens ursprung bör stå i förhållande till klientens risknivå när det gäller penningtvätt och finansiering av terrorism. Ju högre risk, desto mer omfattande och tillförlitliga bör de handlingar vara som lämnas till advokaten. De typer av handlingar som bör beaktas är exempelvis bankkontoutdrag, testamenten, fullständiga lönespecifikationer, reviderade räkenskaper som visar belopp som betalats ut till klienten, köpe- eller försäljningsavtal, kvitton på andra transaktioner, bevis på inkomster från aktiekapital, affärsverksamheter eller en testamentarisk eller annan gåva.

Att kontrollera förmögenhetens ursprung hos en klient med låg eller medelhög risk behöver inte innebära mer än att ställa frågor och notera svaren. När risknivån ökar bör även nivån på de frågor som ställs och de handlingar som efterfrågas öka.

Även om detta råd ges under rubriken om PEP, kan det också mycket väl följas som en del av den löpande övervakningen av alla affärsförbindelser, oavsett risknivå. Som nämnts tidigare är kontrollen av medlens ursprung alltid ett användbart och praktiskt sätt att skydda en advokatbyrå.

(4) Bedriver löpande skärpt övervakning av de affärsförbindelserna.

Den skärpta övervakningen skulle bland annat kunna bestå i att säkerställa att de pengar klienten betalar kommer från ett konto i klientens namn och uppgår till ett belopp som är rimligt med tanke på klientens kända förmögenhet. Om så inte är fallet måste ytterligare frågor ställas.

KLIENTER PÅ DISTANS

Om klienten är en fysisk person och inte är fysiskt närvarande vid identifieringen är detta en faktor som bör beaktas både vid bedömningen av risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism och vid fastställandet av omfattningen av eventuella skärpta åtgärder för kundkännedom.

Det är uppenbart att en klient som inte är en fysisk person aldrig kan vara fysiskt närvarande för identifiering och kommer att representeras av ett ombud. Även om avsaknaden av personliga möten med en sådan klients ombud är en riskfaktor, innebär detta inte automatiskt att skärpta åtgärder för kundkännedom måste genomföras. Det är den sammantagna risken som måste bedömas.

VARNINGSTECKEN

Utöver ovanstående erkända kategorier finns det olika omständigheter som utgör varningstecken och som en advokat bör vara uppmärksam på.

Även dessa är indelade i de tre riskkategorier som nämnts tidigare: kund, transaktion, geografi. Följande exempel är hämtade ur [A lawyer's guide to detecting and preventing money laundering](#), som gavs ut 2014 av CCBE, Internationella advokatsamfundet (IBA) och *American Bar Association* (ABA) och med fördel kan läsas i sin helhet på grund av förteckningarna över varningstecken. Exempel där geografien spelar en roll finns i föregående avsnitt om högrisktredjeländer.

Kund

- Användning av mellanhänder utan goda skäl.
- Undvikande av personlig kontakt utan goda skäl.
- Ovillighet att röja information, uppgifter och handlingar som är nödvändiga för att kunna genomföra transaktionen.
- Användning av falsk eller förfalskad dokumentation.
- Klienten är en affärsenhet som inte kan hittas på internet.
- Kunden har ovanligt god kännedom om de vanliga lagstadgade kraven på tillfredsställande klientidentifiering, registrerade data och rapporter om misstänkta transaktioner, eller ställer uppregade frågor om relaterade förfaranden.
- Det finns inget uppenbart affärsmässigt skäl för parterna att samarbeta eller det är ovanligt att en sådan transaktion utförs av personer i parternas ålder eller det är inte parterna som faktiskt styr transaktionen.

Transaktion

- Ingen bra förklaring till varför kontanter används.
- Medlen har ett ovanligt ursprung, t.ex. flera bankkonton, utländska bankkonton, överföring via land med högre risk.
- Ingen bra förklaring till varför återbetalningsperioden är ovanligt kort eller till varför hypotekslån vid upprepade tillfällen återbetalas långt före den ursprungligen överenskomna förfallodagen.
- Ingen bra förklaring till varför priset på de tillgångar som överförs är alltför högt eller lågt.
- Ingen bra förklaring till en stor finansiell transaktion, särskilt om den sker på begäran av ett nybildat företag och inte motiveras av företagets syfte, eller av klientens verksamhet.
- Medlens ursprung är ovanligt på grund av att antingen själva transaktionen eller avgifter/skatter finansieras av tredje part utan uppenbar koppling.

Geografi

- Länder/områden som enligt trovärdiga källor finansierar eller stödjer terroristverksamhet eller där utpekade terroristorganisationer är verksamma.
- Länder som enligt trovärdiga källor har betydande organiserad brottslighet, korruption eller annan brottslig handling, inbegripet ursprungs- eller transitländer för olaglig narkotika, människohandel och människosmuggling och olaglig spelverksamhet.
- Länder som är föremål för sanktioner, embargon eller liknande åtgärder från internationella organisationers, exempelvis EU:s eller Förenta nationernas, sida.
- Länder som enligt trovärdiga källor har svagt styre, svag brottsbekämpning och svagt regelverk, inbegripet länder som enligt FATF:s uttalanden har svaga system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, och som finansinstitut bör ägna särskild uppmärksamhet åt i samband med affärsförbindelser och transaktioner.

TEKNISKA HJÄLPMEDEL

Advokater får använda följande tekniska hjälpmedel för att fullgöra sina skyldigheter när det gäller kundkännedom:

- Elektroniska medel för att kontrollera en persons identitet.
- Elektroniska verktyg för att kontrollera företagsregister och verkligt huvudmannaskap.
- Elektroniska verktyg för att kontrollera om klienter förekommer i bevakningslistor över sanktioner, PEP och negativ mediebevakning.

Användningen av tekniska hjälpmedel befriar dock inte advokaterna från det personliga ansvar de

alltid har. Därför bör den personal som använder verktygen få lämplig utbildning och advokaterna själva bör skaffa sig en djupgående förståelse av hur verktygen fungerar.

Att använda elektroniska medel för identitetskontroller kan vara resurssparande och lika säkert, eller till och med säkrare, än att använda traditionella pappershandlingar. Advokater bör dock vara uppmärksamma på ett antal risker, bland annat följande:

- It-säkerhet och datasäkerhet.
- Bedrägerier.
- Risken för mänskliga fel, t.ex. inmatningsfel.
- Klientens eller transaktionens risknivå.
- Behovet av att koppla den klient man har framför sig till den elektroniska identitet som hittats.
- Arten, tillförlitligheten och mångfalden hos de källor som den elektroniska leverantören använt på senare tid.
- Leverantörens tillförlitlighet, oberoende och öppenhet, och huruvida leverantören är certifierad av en offentlig myndighet eller är en del av ett offentligt system, är medlem i ett erkänt branschorgan och uppfyller erkända internationella normer på området.

Vid hantering av företagsregister och elektroniska verktyg för kontroll av verkliga huvudmän bör risknivån avgöra om oberoende bevis bör sökas, eftersom sådana register vanligtvis sammanställs med hjälp av uppgifter från enheterna själva. Det är också möjligt att den registrerade informationen inte ger en fullständig bild och man bör beakta hur ofta uppgifterna måste uppdateras.

Även när det gäller klientkontroll mot sanktioner, PEP och negativ mediebevakning är risknivån den avgörande faktorn. När ärendet eller advokatbyrån medför låg risk kan lösningar som är gratis eller färdiga att använda vara godtagbara. Vid högre risk bör en avvägning göras av hur omfattande kontrollen bör vara (exempelvis verkligt huvudmannaskap, företagets högre chefer), hur ofta den bör utföras och tillförlitligheten hos de system som används vad gäller registrerade uppgifter, uppgifternas ålder och deras fullständighet. Ett bra screeningverktyg bör kunna granska och identifiera namn och andra datauppsättningar med mindre ändringar, såsom omvänd ordning, partiell text och förkortningar, eller med icke-latinska skrivtecken, som kinesiska tecken eller kommersiella koddata.

RAPPORTERINGSSKYLDIGHETER

Inledning

Rapporteringen av misstänkta transaktioner står i centrum för det system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism som upprättas genom direktivet. Huvudförpliktelsen anges i artikel 33:

Artikel 33

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter, och i tillämpliga fall deras styrelseledamöter och anställda, utan dröjsmål samarbetar fullt ut genom att

(a) självmant underrätta FIU, inbegripet genom att lämna in en rapport, i de fall den ansvariga enheten vet, misstänker eller har rimliga skäl att misstänka att medel, oberoende av vilket belopp det gäller, utgör vinning av brottslig handling eller har koppling till finansiering av terrorism, och genom att skyndsamt besvara FIU:s begäran om ytterligare uppgifter i sådana fall, och

(b) på FIU:s begäran direkt ge den all nödvändig information.

Alla misstänkta transaktioner, även försök till transaktioner, ska rapporteras.

Särskilda skyldigheter föreskrivs för advokater som omfattas av artikel 2.1.3 b:

Artikel 34

1. När det gäller de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 a, b och d, får medlemsstaterna genom undantag från artikel 33.1 utse ett lämpligt självreglerande branschorgan till den myndighet som ska ta emot informationen enligt artikel 33.1.

Utän att det påverkar tillämpningen av punkt 2 ska det utsedda självreglerande organet enligt första stycket i denna punkt skyndsamt och i obearbetat skick överlämna uppgifterna till FIU.

2. Medlemsstaterna ska inte tillämpa de skyldigheter som föreskrivs i artikel 33.1 på notarier, andra oberoende jurister, revisorer, externa revisorer och skatterådgivare, endast i den strikta utsträckning som ett sådant undantag gäller information som dessa får eller erhåller från en klient i samband med att de utreder dennes rättsliga ställning, försvarar eller företräder denne i eller rörande rättsliga förfaranden, inbegripet att tillhandahålla rådgivning om att inleda eller undvika förfaranden, om sådana uppgifter fås eller inhämtas före, under eller efter sådana förfaranden.

Sammanfattningsvis kräver dessa två bestämmelser att en advokat informerar den nationella finansunderrättelseenheten (FIU) när advokaten "vet, misstänker eller har rimliga skäl att misstänka" att de medel som utgör en del av transaktionen utgör vinning av brottslig handling eller har koppling till finansiering av terrorism. Medlemsstaterna får tillåta att advokatsamfund övertar rapporteringsskyldigheten, vilket har skett i vissa medlemsstater. Det finns även ett undantag från rapporteringsskyldigheten för advokater som gäller under mycket strikta omständigheter – när de utreder en klients rättsliga ställning eller försvarar eller företräder denne i rättsliga förfaranden.

Advokaten bör inte fortsätta att agera för klienten efter att ha lämnat en rapport om misstänkta transaktioner till FIU, utom under mycket begränsade omständigheter:

Artikel 35

1. Medlemsstaterna ska kräva att ansvariga enheter avstår från att utföra sådana transaktioner

som de vet eller misstänker har samband med vinning av brottslig handling eller med finansiering av terrorism, tills de har avslutat de nödvändiga åtgärderna i enlighet med artikel 33.1 första stycket a och följt alla ytterligare specifika instruktioner från FIU eller de behöriga myndigheterna i enlighet med rätten i den relevanta medlemsstaten.

2. I de fall där det är omöjligt att avstå från att utföra sådana transaktioner som avses i punkt 1, eller där att utföra dem sannolikt motverkar försök att efterforska de som gynnas av en misstänkt transaktion, ska de berörda ansvariga enheterna omedelbart efteråt informera FIU.

Slutligen bör advokaten naturligtvis bekanta sig med de nationella förfarandena för att lämna rapporter om misstänkta transaktioner till FIU.

En diskussion om förhållandet mellan dessa rapporteringsskyldigheter, inklusive förbudet mot att röja uppgifter som diskuteras separat nedan, och advokatens tystnadsplikt diskuteras i ett särskilt avsnitt om tystnadsplikt nedan.

Röjande av uppgifter

En aspekt av rapporteringsskyldigheterna är mycket viktig för advokater och det är förbudet mot att röja uppgifter i artikel 39:

Artikel 39

1. Ansvariga enheter samt deras styrelseledamöter och anställda får inte för berörd kund eller annan tredje person röja att uppgifter vidarebefordras, kommer att vidarebefordras eller har vidarebefordrats i enlighet med artiklarna 33 eller 34, eller att en analys avseende penningtvätt eller finansiering av terrorism pågår eller kan komma att utföras.

Med andra ord är det förbjudet för en advokat att informera klienten om att en rapport om misstänkta transaktioner har överlämnats till FIU. För dem som bryter mot dessa bestämmelser gäller sanktioner (se nedan). I artikel 39.6 finns emellertid ett undantag till denna allmänna regel:

Artikel 39

6. Om de ansvariga enheter som avses i artikel 2.1.3 a och b försöker avråda en klient från att begå olagligheter, får detta inte betraktas som röjande av uppgifter i den mening som avses i punkt 1 i den här artikeln.

Om en advokat försöker avråda klienten från att bedriva penningtvätt innebär detta alltså inte att klienten informeras om misstankar (även om klienten kan gissa att advokaten misstänker att transaktionen nog omfattar penningtvätt). Advokaten är fortfarande vara skyldig att rapportera en misstänkt transaktion, men kan samtidigt fortsätta att försöka avråda klienten.

Artikel 39.6 innehåller ingen rättslig skyldighet för en advokat att försöka avråda en klient från att begå olagligheter. Med hänsyn till detta kan förhållandet mellan advokatens verksamheter enligt artikel 39.6 (avråda klienten), å ena sidan, och artikel 33 (skyldighet att rapportera en misstänkt transaktion) och artikel 35 (avstå från att agera), å andra sidan, bäst förstås i följande ordningsföljd. Artikel 33 innehåller skyldigheten att rapportera misstänkta transaktioner: i sådana fall måste advokater avstå från att agera till dess att FIU fattar beslut (artikel 35). Eventuella insatser för att

avråda klienten från att begå olagligheter betraktas inte som en överträdelse av artikel 39.6. Advokater får dock inte för sina klienter röja att de lämnat en rapport om misstänkta transaktioner.

Advokater som har lämnat in en rapport om misstänkta transaktioner bör allvarligt överväga att sluta agera för klienten omedelbart efter att rapporten lämnats, även om direktivet inte föreskriver någon sådan skyldighet. Det kan hända att advokaten senare anklagas för att ha känt till olagligheter, även om beskedet från FIU inte är negativt. Med andra ord: inlämnandet av en rapport om misstänkta transaktioner kan användas mot advokaten i senare rättsliga förfaranden.

Om advokaten lyckas avråda kunden från att begå olagligheter finns det inte längre någon skyldighet att lämna in en [rapport om misstänkta transaktioner](#).

”vet, misstänker eller har rimliga skäl att misstänka” – och betydelsen av ord i allmänhet

Dessa nyckelord i artikel 33.1 a bör advokaten begrunda. Med tanke på att underlåtenhet att rapportera kan leda till brott – se nedan i avsnittet om sanktioner – är innebörden av dessa ord viktig.

Betydelsen av att veta något kan tyckas ganska självklar. Vanligtvis betyder ”kunskap” faktisk kunskap. Frågan uppstår om advokater som medvetet blundar för sanningen kan anses ha kunskap, kan anses veta något. Olika jurisdiktioner kan ha olika tolkningar på denna punkt, men *prima facie* bör normen vara att det krävs faktisk kunskap.

Testet för ”misstänker” är subjektivt. En advokat som anser att en transaktion är misstänkt bör inte förväntas känna till brottets exakta beskaffenhet eller att särskilda medel definitivt härrör från brottet. Det bör inte finnas något krav på att misstanken ska vara tydlig eller baserad på specifika fakta, men det bör finnas en viss säkerhet som inte nödvändigtvis är att likställa med övertygelse men åtminstone går utöver spekulationer. Advokaten kan ha märkt något ovanligt eller oväntat och efter att ha gjort efterforskningar anse att de faktiska omständigheterna inte verkar vara normala eller ekonomiskt förnuftiga. Man kan ha misstankar utan att det finns några bevis för att penningtvätt äger rum.

De varningstecken som nämndes tidigare kan ge vägledning om när det finns anledning till farhågor. Om advokaten ännu inte har någon misstanke utan bara hyser farhågor, till exempel på grund av ett varningstecken, kan advokaten ställa fler frågor till klienten – eller till andra. Det kan bero på vad advokaten redan vet och hur lätt det är att göra förfrågningar.

Testet för ”har rimliga skäl att misstänka” innehåller samma mentala inslag som ”misstänker”, förutom att det här finns ett objektiva test. Fanns det faktiska omständigheter som borde ha fått en ärlig och förständig advokat att veta eller misstänka att klienten ägnade sig åt penningtvätt?

Detta ger upphov till en annan viktig fråga. Vägledningen om innebörden av dessa ord kan inte gå längre än så här på EU-nivå, eftersom dessa ord kan vara definierade på ett särskilt sätt i nationell lagstiftning och kanske på ett lite annorlunda sätt i varje medlemsstat.

Detta gäller även andra ord som används i rapporteringsskyldigheterna – t.ex. ”utreder dennes rättsliga ställning” eller ”rättsliga förfaranden” i artikel 34 om undantag från rapportering av information om klienten i samband med att advokaten ”utreder dennes rättsliga ställning, försvarar

eller företräder denne i eller rörande rättsliga förfaranden”.

I samtliga dessa fall är det viktigt att advokater vet exakt vilka formuleringar som används både i den nationella språkversionen av direktivet och i den nationella genomförandelagstiftningen och hur de i regel tolkas. Nationell lagstiftning kan inte avvika från den EU-omfattande norm som fastställs i direktivet, och även om så skulle ske är det direktivet som gäller, men ordens omfattning kan ändå skilja sig något åt mellan medlemsstaterna.

”Brottslig handling”

Enligt artikel 33.1 a är advokater skyldiga att lämna en rapport om misstänkta transaktioner ”i de fall den ansvariga enheten vet, misstänker eller har rimliga skäl att misstänka att medel, oberoende av vilket belopp det gäller, utgör vinning av brottslig handling eller har koppling till finansiering av terrorism”.

Orden ”brottslig handling” definieras i artikel 3.4 i direktivet:

Artikel 3

4. *brottslig handling*: alla former av kriminell inblandning i följande grova brott:

(a) terroristbrott, brott med anknytning till en terroristgrupp och brott med anknytning till terroristverksamhet enligt avdelningarna II och III i direktiv (EU) 2017/541,

(b) samtliga brott som avses i artikel 3.1 a i 1988 års FN-konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen,

(c) handlingar som utförs av kriminella organisationer enligt definitionen i artikel 1.1 i rådets rambeslut 2008/841/RIF,

(d) bedrägerier som riktar sig mot unionens ekonomiska intressen, åtminstone allvarliga fall, enligt definitionen i artiklarna 1.1 och 2.1 i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen,

(e) korruption,

(f) alla överträdelser, inbegripet skattebrott som rör direkta och indirekta skatter och enligt definitionen i medlemsstaternas nationella rätt, som är belagda med frihetsstraff eller frihetsberövande åtgärd med en högsta straffsats på mer än ett år eller, i medlemsstater som har en minimitröskel för brott i sitt rättssystem, alla brott som är belagda med frihetsstraff eller frihetsberövande åtgärd med en lägsta straffsats på mer än sex månader.

Det viktigaste stycket i artikel 3, eftersom det kommer att utgöra testet för de flesta transaktioner i vilka advokater ger rådgivning, är led f ovan om ”alla överträdelser”. Stycket täcker dock inte alla överträdelser. Även om det omfattar skattebrott gäller det endast de brott för vilka de straff som avses i led f kan utdömas, dvs. de som är belagda med en straffsats på mer än ett år. Om en medlemsstat har en minimitröskel för brott ändras definitionen till en lägsta straffsats på mer än sex månader.

Misstankar om brott som inte omfattas av den definitionen behöver inte rapporteras. Det är uppenbart att advokater måste bekanta sig med listan över brott i sin nationella lagstiftning.

DATASKYDD

Den allmänna dataskyddsförordningen ([förordning \(EU\) 2016/679](#)) gäller uppgifter enligt direktivet. En fullständig förklaring av den allmänna dataskyddsförordningen faller utanför ramen för denna handledning. Advokater måste dock ha direktivets bestämmelser i åtanke vid behandlingen av alla uppgifter om klienter.

Artikel 41 i direktivet behandlar dataskyddsfrågor:

Artikel 41

2. Personuppgifter ska behandlas av ansvariga enheter på grundval av detta direktiv endast i syfte att förebygga sådan penningtvätt och finansiering av terrorism som avses i artikel 1 och får inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa syften. Behandling av personuppgifter på grundval av detta direktiv för något annat ändamål, exempelvis kommersiella ändamål, ska vara förbjuden.

3. Ansvariga enheter ska ge nya klienter den information som krävs enligt [den allmänna dataskyddsförordningen] innan en affärsförbindelse ingås eller en enstaka transaktion utförs. Den informationen ska särskilt innehålla ett allmänt meddelande om de ansvariga enheternas rättsliga skyldigheter enligt det här direktivet för att behandla personuppgifter för att förebygga sådan penningtvätt och finansiering av terrorism som avses i artikel 1 i det här direktivet.

4. Vid tillämpningen av det förbud om röjande av uppgifter som anges i artikel 39.1 ska medlemsstaterna anta lagstiftningsåtgärder genom vilka den registrerades rätt att få tillgång till personuppgifter som rör honom eller henne begränsas helt eller delvis, i den mån som en sådan partiell eller fullständig begränsning utgör en nödvändig och proportionerlig åtgärd i ett demokratiskt samhälle med vederbörlig hänsyn till den berörda personens legitima intressen för att

(a) göra det möjligt för den ansvariga enheten eller behöriga nationella myndigheten att på ett korrekt sätt fullgöra sitt uppdrag vid tillämpning av detta direktiv, eller

(b) inte hindra officiella eller rättsliga utredningar, analyser, förundersökningar eller förfaranden vid tillämpning av detta direktiv och för att se till att förebyggandet, utredningen och upptäckten av penningtvätt och finansiering av terrorism inte äventyras.

Dessa bestämmelser och tillämpningen av den allmänna dataskyddsförordningen i allmänhet har ett antal konsekvenser.

För det första får en advokat inte använda de personuppgifter som erhållits i samband med åtgärder för kundkännedom eller enligt någon annan bestämmelse i direktivet för andra ändamål, såsom marknadsföring eller vinst.

För det andra är den rättsliga grunden för advokatens behandling av personuppgifterna inte klientens samtycke och klientens samtycke krävs inte. Artikel 6 i den allmänna dataskyddsförordningen innehåller sex lagliga grunder för behandling av personuppgifter, varav en är klientens samtycke. De övriga framgår av artikel 6 nedan:

Artikel 6 i förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (allmän dataskyddsförordning)

Laglig behandling av personuppgifter

1. Behandling är endast laglig om och i den mån som åtminstone ett av följande villkor är uppfyllt:

(a) Den registrerade har lämnat sitt samtycke till att dennes personuppgifter behandlas för ett eller flera specifika ändamål.

(b) Behandlingen är nödvändig för att fullgöra ett avtal i vilket den registrerade är part eller för att vidta åtgärder på begäran av den registrerade innan ett sådant avtal ingås.

(c) Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige.

(d) Behandlingen är nödvändig för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade eller för en annan fysisk person.

(e) Behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning.

(f) Behandlingen är nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller tredje parts berättigade intressen, om inte den registrerades intressen eller grundläggande rättigheter och friheter väger tyngre och kräver skydd av personuppgifter, särskilt när den registrerade är ett barn.

Led f i första stycket ska inte gälla för behandling som utförs av offentliga myndigheter när de fullgör sina uppgifter.

Men det finns ytterligare två grunder som båda gäller advokaters behandling av personuppgifter. Den ena är där "[b]ehandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige". Eftersom direktivet kräver att advokaten inhämtar och lagrar vissa uppgifter – se artikel 40 i föregående avsnitt – kan advokatens rättsliga grund vid bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism utgöras av en "rättslig förpliktelse" enligt artikel 6.1 c.

Men behandlingen skulle också kunna omfattas av artikel 6.1 e, när "[b]ehandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning". Anledningen är att det i artikel 43 särskilt anges att "[b]ehandling av personuppgifter på grundval av detta direktiv för att förhindra sådan penningtvätt och finansiering av terrorism som avses i artikel 1 ska betraktas som en fråga om allmänt intresse enligt [den allmänna dataskyddsförordningen]".

För det tredje finns det ett undantag från en klients rätt till tillgång till sina personuppgifter enligt den allmänna dataskyddsförordningen i samband med bestämmelserna om röjande av uppgifter. Röjande av uppgifter har ett tydligt samband med dataskydd, eftersom det motverkar syftet med förbudet mot att röja uppgifter om klienten har rätt att få tillgång till sina personuppgifter.

Enligt artikel 23 i den allmänna dataskyddsförordningen är en sådan begränsning möjlig och i ingressen till förordningen nämns den särskilt: "Detta är exempelvis relevant i samband med

bekämpning av penningtvätt”.

Följaktligen framgår det tydligt av direktivet att medlemsstaterna måste vidta åtgärder när det gäller röjande av uppgifter (därav hänvisningen till artikel 39), genom att anta lagstiftning som begränsar klientens rätt att få tillgång till sådana personuppgifter. Advokater måste känna till innehållet i och omfattningen av den särskilda lagstiftningen i detta avseende i deras medlemsstat.

TYSTNADSPLIKT

Inledning

De bestämmelser som beskrivs ovan i artiklarna 33, 34, 35 och 39 utgör inte bara kärnan i systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, utan berör också en av de centrala principerna för förhållandet mellan advokater och klienter, nämligen tystnadsplikten (*professional secrecy* och *legal professional privilege*) och det fullständiga förtroende som bör råda mellan advokaten och klienten.

Den centrala EU-texten om innebörden och konsekvenserna av tystnadsplikten kommer från målet ([AM & S Europe Limited mot Europeiska gemenskapernas kommission](#), mål 155/79):

”Gemenskapsrätten, som utgår från såväl en ekonomisk som en juridisk växelverkan mellan medlemsstaterna, skall nämligen ta hänsyn till de gemensamma principerna och begreppen i dessa staters lagstiftning angående sekretess, särskilt i fråga om vissa meddelanden mellan en advokat och hans klient. Denna sekretess svarar faktiskt mot det i samtliga medlemsstater erkända kravet på att alla enskilda fritt måste kunna vända sig till sin advokat, till vars uppgifter det hör att på ett oberoende sätt ge juridisk rådgivning till alla som så behöver.”

Domstolen återkom till det målet mer än 20 år senare i målet [Akzo Nobel Chemicals Ltd och Akros Chemicals Ltd mot Europeiska gemenskapernas kommission](#), förenade målen T-125/03 och T-253/03. Dess grundläggande princip, som beskrivs ovan, bekräftades i det senare målet, där domstolen också konstaterade att principen är ”nära förbunden med uppfattningen om advokatens roll såsom medarbetare i rättvisans tjänst”.

Detta är en internationellt erkänd princip. I Internationella advokatsamfundets publikation [International Principles on Conduct for the Legal Profession](#) (inte översatt till svenska), lyder den fjärde principen som följer:

En advokat ska alltid iaktta och åtnjuta tystnadsplikt i fråga om nuvarande och tidigare klienters ärenden, såvida inte annat är tillåtet eller krävs enligt lag och/eller tillämpliga yrkesetiska regler.

Tystnadsplikten kallas olika och styrs av olika regler i olika jurisdiktioner.

Till exempel medför lagar och regler om tystnadsplikt uttryckliga skyldigheter för advokater i vissa jurisdiktioner. I andra fall förhindras utlämning av konfidentiell information genom att det skapas ”privilegier” (även kallade undantag) från de allmänna regler som kräver att informationen lämnas ut.

Den underliggande principen är dock densamma överallt: advokater hindras (enligt lag i många länder) från att till tredje man, inbegripet statliga och rättsliga myndigheter, lämna ut information som de fått av sin klient i förtroende.

Det finns också en allmän regel om att det skydd som tystnadsplikten ger inte gäller när en advokat medvetet medverkar till eller underlättar klienters olagliga beteende – i detta fall i syfte att tvätta pengar eller finansiera terrorism. Advokaten skulle med största sannolikhet begå ett brott. Advokaten skulle normalt också få en reprimand av den berörda yrkestillsynsmyndigheten.

Rättspraxis inom EU

Rapporteringskyldigheterna enligt direktivet står inte i strid med denna princip så som den tolkas i EU-rätten. Detta har beslutats i två mål, varav ett i Europeiska unionens domstol och ett i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

I målet [Ordre des barreaux francophones et germanophone m.fl. mot Conseil des ministres](#), mål C-305/05 vid Europeiska unionens domstol, väckte medlemmar i det belgiska advokatsamfundet talan om motstridigheten. Men domstolen beslutade att rapporteringskyldigheterna inte strider mot rätten till en rättvis rättegång, såsom denna garanteras genom artikel 6 i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (*Europakonventionen*) och artikel 6.2 i EU-fördraget.

Domstolen motiverade detta med att advokater endast omfattas av rapporteringskyldigheterna i den mån de för klientens räkning hjälper till vid planering eller genomförande av vissa typer av transaktioner – huvudsakligen finansiella transaktioner, men även andra typer av transaktioner. I allmänhet är sådana uppdrag av den arten att de saknar koppling till ett rättsligt förfarande, och de faller följaktligen utanför tillämpningsområdet för den rätt till en rättvis rättegång som låg till grund för målet.

Vidare angav domstolen att så snart en advokat anlitas för att försvara eller företräda klienten i ett rättsligt förfarande eller för rådgivning beträffande inledande eller undvikande av ett rättsligt förfarande, är denne undantagen från rapporteringskyldigheterna och i det avseendet saknar det betydelse om informationen har erhållits före, under eller efter detta förfarande. Domstolen konstaterade att ett sådant undantag säkerställer klientens rätt till en rättvis rättegång.

Ett liknande mål anhängiggjordes vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, nämligen [Michaud mot Frankrike](#) (Klagomål nr 12323/11) (inte översatt till svenska). Målet gällde artikel 8 i Europakonventionen och domstolen konstaterade att även om artikel 8 i Europakonventionen skyddar den grundläggande rätten till tystnadsplikt så innebär kravet att advokater rapporterar sina misstankar inte något överdrivet ingripande i denna rättighet.

Domstolen grundade sitt beslut på att det är i allmänhetens intresse att bekämpa penningtvätt och på den garanti som undantaget från rapporteringskyldigheten i artikel 34.2 ger (vid verksamheter i samband med rättsliga förfaranden eller när advokaten agerar som juridisk rådgivare). I fransk lagstiftning har dessutom ett filter införts till skydd för tystnadsplikten. Det består i att advokater inte lämnar sina rapporter direkt till FIU utan till advokatsamfundet.

Utöver rättspraxis på europeisk nivå kan det finnas nationella rättsfall som är relevanta för hur

direktivet genomförs lokalt, som till exempel målet om rapportering av misstänkta transaktioner vid den belgiska konstitutionella domstolen ([Decision n° 114/2020](#) av den 24 september 2020, inte översatt till svenska).

Slutsats

Samspelet mellan direktivet, tystnadsplikten och rättspraxis på europeisk nivå innebär att en rapport om misstänkta transaktioner måste lämnas i enlighet med de särskilda omständigheter som beskrivs i direktivet och i rättspraxis för att säkerställa att det inte sker någon överträdelse av Europakonventionen eller EU-fördraget. En advokat som inte rapporterar när så krävs kan åtalas för penningtvättbrott (se nedan).

Direktivets krav gäller dock endast inom vissa ramar:

- De gäller advokater och transaktioner som omfattas av artikel 2.1.3 i direktivet.
- Även om de omfattas av den definitionen, innehåller artikel 34.2 undantag från rapporteringsskyldigheten.
- Dessutom finns det andra viktiga definitioner som är av betydelse för rapportering, till att börja med definitionen av en "brottslig handling", som ju är den som ger upphov till en rapport om misstänkta transaktioner (beroende på hur enskilda medlemsstater har definierat brottet penningtvätt).

Utanför dessa strikta ramar gäller inte direktivets krav på rapportering, och de vanliga reglerna om tystnadsplikt gäller. Advokater behöver även känna till om deras jurisdiktion har utnyttjat undantaget i artikel 34.1, som gör det möjligt för advokater att rapportera misstänkta transaktioner till advokatsamfundet. Det är då advokatsamfundet som ansvarar för att lämna rapporten till FIU.

För att rapporteringen om misstänkta transaktioner inte ska anses bryta tystnadsplikten, måste den göras i enlighet med kraven i artikel 33 i direktivet. Advokater bör därför inte lämna in en rapport om misstänkta transaktioner enbart för att skydda sig själva eller av försiktighets skull, eftersom de då riskerar att bryta mot tystnadsplikten.

GRÄNSÖVERSKRIDANDE FRÅGOR

När advokater arbetar med klienter som har sitt säte eller sin verksamhet i andra jurisdiktioner kan de behöva hantera ett flertal gränsöverskridande frågor.

Inom EU

Direktivet omfattar hela EU och dess miniminormer ska därför genomföras överallt. Vissa medlemsstater har dock gått längre än miniminormerna och i vilket fall som helst har olika jurisdiktioner infört olika metoder – exempelvis måste advokater i vissa jurisdiktioner lämna rapporter om misstänkta transaktioner direkt till FIU och i andra till advokatsamfundet. Advokater har därför inget alternativ, utan måste bekanta sig med den andra medlemsstatens system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Det bästa är då att rådfråga en advokat

i den berörda medlemsstaten.

Särskilda problem uppstår när det gäller följande:

- Anlitande av tredje part i en annan medlemsstat för att vidta åtgärder för kundkännedom – kraven i artikel 26 i direktivet har redan nämnts.
- Bestämmelser om tystnadsplikt. Förutom att rapporteringen om misstänkta transaktioner kan göras på olika sätt, kan även omfattningen och tillämpningen av tystnadsplikten variera och måste kontrolleras noga.
- Handlingar kan vara skrivna på ett främmande språk eller avse organ som advokaten inte känner till, vilket gör att advokaten måste vidta lämpliga åtgärder för att rimligen försäkra sig om att handlingarna faktiskt bevisar det de påstås bevisa, exempelvis klientens identitet.

SANKTIONER

Inledning

Artikel 59 i direktivet föreskriver att medlemsstaterna måste se till att det finns administrativa sanktioner som inbegriper åtminstone överträdelse som är allvarliga, upprepade, systematiska, eller en kombination härav, av de krav som anges under följande rubriker:

- Åtgärder för kundkännedom (artiklarna 10–24).
- Rapportering av misstänkta transaktioner (artiklarna 33–35).
- Registerhållning (artikel 40).
- Interna kontroller (artiklarna 45–46).

I artikel 59 anges vidare att i dessa fall måste sanktionerna åtminstone inbegripa följande:

Artikel 59.2

[...] att de administrativa sanktioner och åtgärder som kan tillämpas åtminstone inbegriper följande:

(a) Ett offentligt meddelande vari den fysiska eller juridiska personen liksom överträdelsens karaktär anges.

(b) En anmodan om att den fysiska eller juridiska personen ska upphöra med sitt agerande och inte upprepa detta.

(c) Återkallande eller tillfällig indragning av auktorisering, om en ansvarig enhet är föremål för en auktorisation.

(d) Ett tillfälligt förbud för personer med ledningsansvar inom en ansvarig enhet eller andra fysiska personer som hålls ansvariga för överträdelsen att utöva ledningsfunktioner inom ansvariga enheter.

(e) Maximala administrativa sanktionsavgifter på minst två gånger den vinst som har erhållits genom överträdelsen, om det går att fastställa denna vinst, eller minst 1 000 000 EUR.

När det gäller de faktorer som ska beaktas vid fastställandet av nivån på sanktionerna anges följande i artikel 60.4:

Artikel 60

4. När de behöriga myndigheterna fastställer typen av och nivån på administrativa sanktioner eller åtgärder, ska medlemsstaterna se till att de beaktar alla relevanta omständigheter, däribland följande, i tillämpliga fall:

(a) Överträdelsens allvarlighetsgrad och varaktighet.

(b) Den ansvariga fysiska eller juridiska personens ansvar.

(c) Den finansiella ställningen för den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig, med till exempel den totala omsättningen för den juridiska person som hålls ansvarig eller årsinkomsten för den fysiska person som hålls ansvarig som indikation.

(d) Den vinst som den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig har erhållit genom överträdelsen, i den mån den kan fastställas.

(e) Förluster för tredje man som överträdelsen vållat, i den mån dessa kan fastställas.

(f) Den vilja att samarbeta med den behöriga myndigheten som den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig visar.

(g) Tidigare överträdelser som begåtts av den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig.

Artikel 61 innehåller skydd för personer som rapporterar överträdelser av bestämmelserna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism till myndigheterna.

Det är uppenbart att advokater måste vara förtrogna med sina egna nationella lagar, både förvaltningsrättsliga och straffrättsliga, när det gäller överträdelser av bestämmelserna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, eftersom de kan gå längre än ovan nämnda miniminormer.

Rekvisit för brott

Även om medlemsstaterna är fria att formulera brottens lydelse så att de passar in i deras nationella rättssystem, kan man anta att för de huvudsakliga brotten, till exempel underlåtenhet att lämna en rapport om misstänkta transaktioner, måste åklagaren bevisa att den berörda egendomen utgör brottslig egendom – med andra ord egendom eller medel som förvärvats genom brottslig handling enligt definitionen i artikel 3.4. Detta innebär att åklagaren måste bevisa att egendomen erhöles genom brottsligt beteende och att advokaten vid tidpunkten för det påstådda

brottet visste eller misstänkte att så var fallet.

Vid underlåtenhet att rapportera brott måste advokater ange om de visste, misstänkte eller hade rimliga skäl att misstänka något. Dessa begrepp har redan definierats i denna handledning i avsnittet om rapporteringsskyldigheter.

BILAGA 1 – FÖRTECKNING ÖVER HÖGRISKLÄNDER

Denna förteckning kan ändras – se [här](#).

Antal	Högriskredjeland
1	Afghanistan
2	Bahamas
3	Barbados
4	Botswana
5	Kambodja
6	Demokratiska folkrepubliken Korea
7	Ghana
8	Iran
9	Irak
10	Jamaica
11	Mauritius
12	Mongoliet
13	Myanmar/Burma
14	Nicaragua
15	Pakistan
16	Panama
17	Syrien
18	Trinidad och Tobago
19	Uganda
20	Vanuatu
21	Jemen
22	Zimbabwe